

چارچوب ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی با استفاده از روش فراترکیب

جعفر باباجانی^۱ ✉

قاسم بولو^۲

وجه الله قربانی زاده^۳

علیرضا جوادی پور^۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۰۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۰۱

چکیده

کمیته حسابرسی در پیاده‌سازی نظام حاکمیت شرکتی نقش بسزایی داشته و ارزیابی عملکرد آن جهت مشخص نمودن بهبود فعالیت‌ها و افزایش کارایی و اثربخشی آن امری ضروری می‌باشد. با توجه به عدم وجود چارچوبی مشخص برای ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی در ایران، در پژوهش حاضر سعی گردیده است چارچوبی نظام‌مند برای ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی ارائه شود. پژوهش حاضر از نظر هدف جز پژوهش‌های توسعه‌ای قرار می‌گیرد و جهت انجام پژوهش از روش تحقیق کیفی و از میان روش‌های تحقیق کیفی از روش فراترکیب استفاده گردیده است. جهت دستیابی به اهداف پژوهش تحقیقات انجام شده در بازه زمانی ۳۰ ساله (۱۹۹۳ الی ۲۰۲۲) تعداد ۵۱۳ مقاله بررسی شده و در نهایت ۷۶ مقاله که امتیاز لازم را کسب نموده با استفاده از روش فراترکیب سندلوسکی و باروسو مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. یافته‌های پژوهش ۹۵ شاخص، ۱۵ مولفه و ۳ بعد را برای ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی ارائه کرده است. در پایان نیز با استفاده از روش آنتروپی شانون، میزان پشتیبانی یافته‌های پژوهش‌های پیشین از یافته‌های پژوهش حاضر مشخص و همچنین پیشنهاداتی برای پژوهش‌های آتی ارائه گردیده است.

واژه‌های کلیدی: کمیته حسابرسی، ارزیابی عملکرد، اثربخشی و کارایی کمیته حسابرسی.

۱- گروه حسابداری، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران. نویسنده مسئول. E-mail: jafar.babajani@gmail.com

۲- گروه حسابداری، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران. E-mail: ghblue20@yahoo.com

۳- گروه مدیریت دولتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران. E-mail: ghorbanizadeh@atu.ac.ir

۴- گروه حسابداری، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران. E-mail: alirezajavadipour@yahoo.com

۱

نوع مقاله: علمی

<http://faar.iauctb.ac.ir>

BY

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

۱- مقدمه

وظایف کمیته حسابرسی در جهان با تحولات رخ داده در محیط اقتصادی هم‌گام بوده و در ایران با توجه به منشور مصوب کمیته حسابرسی، هدف از تشکیل کمیته حسابرسی در شرکت‌ها، کمک به ایفای مسئولیت نظارتی هیئت‌مدیره و بهبود آن جهت کسب اطمینان معقول از کیفیت مطلوب گزارش‌گری مالی، اثربخشی فرآیند حسابرسی داخلی، اطمینان از مستقل بودن حسابرس مستقل و اثربخشی آن، تطبیق فعالیت‌های شرکت با قوانین و اطمینان از اثربخشی فعالیت‌های نظام راهبری شرکتی و کمیته‌ها و سایر اجزای آن می‌باشد (سازمان بورس و اوراق بهادار، ۱۳۹۱).

با توجه به اهداف فوق‌الذکر، حیطه مسئولیت کمیته حسابرسی بسیار وسیع بوده و شامل نظارت بر تمام فرآیندهای نظام راهبری شرکتی می‌باشد. این موضوع خود اهمیت و جایگاه کمیته حسابرسی در نظام راهبری شرکتی و نیز در حفظ منافع سهام‌داران و استفاده‌کنندگان از گزارش‌های مالی را نشان می‌دهد (قائمی و همکاران، ۱۳۹۹). به گونه‌ای که مطابق تحقیق گورشانو و همکاران^۱ (۲۰۲۱) در صورتی که حداقل یکی از اعضای کمیته حسابرسی چهار ویژگی استقلال، تخصص، تلاش کافی و انگیزه کافی داشته باشد، احتمال وقوع فساد و تقلب در گزارش‌گری مالی را می‌تواند تا ۹۲٪ کاهش دهد.

در تحقیقات بین‌المللی انجام شده در خصوص ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی، معیارهای گوناگونی در خصوص ارزیابی اثربخشی فعالیت کمیته حسابرسی استفاده شده، لیکن تاکنون به صورت مستقیم تحقیقی به موضوع ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی نپرداخته است. به عنوان مثال دی‌زورت و همکاران^۲ (۲۰۰۲) جهت سنجش اثربخشی کمیته حسابرسی از معیارهای غیر مستقیم همانند افزایش قابلیت اتکا گزارش‌های مالی شرکت‌ها، افزایش اثربخشی کنترل‌های داخلی و افزایش کیفیت مدیریت ریسک استفاده کرده و به صورت مستقیم عملکرد کمیته حسابرسی مورد ارزیابی قرار نگرفته است. بدارد و جندرون (۲۰۱۰) در تحقیق خود از معیارهای مستقیم عملکردی همانند وجود کمیته حسابرسی، استقلال، رقابت، مسئولیت‌ها، اندازه و جلسات کمیته حسابرسی جهت سنجش اثربخشی فعالیت کمیته حسابرسی استفاده کرده‌اند. گورشانو و همکاران (۲۰۲۱) در تحقیق خود با استفاده از مدل چهارگانه معرفی شده توسط همبریک و همکاران (۲۰۱۵)^۳ به بررسی ویژگی‌های اعضای کمیته حسابرسی در افزایش اثربخشی فرآیند نظارت بر گزارش‌گری مالی و نیز کاهش فسادهای مالی پرداخته‌اند. آن‌ها از معیارهای استقلال، تخصص مدیریتی و مالی، اختصاص زمان و تلاش کافی و سهام‌دار بودن اعضای کمیته حسابرسی به عنوان انگیزه آن‌ها در جهت نظارت بر فرآیند گزارش‌گری مالی استفاده نموده‌اند.

در تحقیقات انجام شده در ایران نیز یک چارچوب جامع در خصوص ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی ارائه نگردیده است. در اکثر تحقیقات کمی و آرشبوی انجام شده که از کمیته حسابرسی به عنوان یک متغیر مستقل و یا وابسته استفاده شده، جهت سنجش میزان اثربخشی عملکرد کمیته حسابرسی از متغیرهای قابل مشاهده و قابل اندازه‌گیری همانند تعداد اعضا (اندازه)، تخصص، استقلال، تعداد جلسات، جنسیت و ... استفاده

شده است (به عنوان مثال تحقیقات دریاباری و همکاران (۱۳۹۹)، زلّی و همکاران (۱۳۹۸)، حاجیها و آزاد زاده (۱۳۹۸)، خوئینی و همکاران (۱۳۹۷)، کرمی و فصیحی (۱۳۹۵)، کردلوئی و یوسفی (۱۳۹۶)، داداشی و نوروزی (۱۳۹۷)، حساس یگانه و همکاران (۱۳۹۵)، زارعی و قاسمی (۱۳۹۵)، گرایی و همکاران (۱۳۹۶) و بذرافشان (۱۳۹۵). در واقع در این تحقیقات شرایطی که کمیته حسابرسی در آن فعالیت می‌کند، فرآیندهای کاری کمیته‌های حسابرسی و در نظر گرفتن آن به عنوان یک جز در نظام حاکمیت شرکتی و تعامل آن با اجزای دیگر در نظر گرفته نشده است.

لازم به ذکر است که مؤسسات حسابرسی بزرگ در جهان پرسشنامه‌هایی به صورت خود ارزیابی جهت ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی توسط هیأت مدیره منتشر کرده‌اند، لیکن به دلیل متفاوت بودن محیط سیاسی و اقتصادی ایران و عملکرد کمیته حسابرسی در ایران نسبت به جهان، می‌بایست تحقیقی در خصوص مدل ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی در ایران نیز با توجه به محیط قانونی و سیاسی آن صورت پذیرد. با توجه به مطالب فوق‌الذکر، مسئله تحقیق حاضر این است که چارچوب مناسب برای ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی کدام است؟

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مدیریت عملکرد در واقع به فرآیند ارزیابی و بهبود عملکرد افراد اشاره داشته به گونه‌ای که ابتدا بتوان عملکرد افراد را با استفاده از شاخص‌ها و عوامل مناسب اندازه‌گیری نمود و سپس با استفاده از فرآیندهای مناسب آن را بهبود بخشید. بنابراین در این فرآیند، ارزیابی عملکرد، تعیین شاخص‌های کلیدی و ارائه بازخورد ضرورت دارد. هدف مدیریت عملکرد بهینه نمودن تلاش افراد در راستای اهداف سازمان می‌باشد (کاسکیو و آگویز، ۲۰۰۵). هدف ارزیابی عملکرد تعیین دقیق عملکرد افراد سازمان و ارائه اطلاعات مربوطه در این زمینه می‌باشد. اطلاعات مذکور برای ترفیع و پاداش به افراد و یا اخراج و تنزیل سمت افراد و همچنین نیازسنجی آموزشی در راستای بهبود عملکرد افراد به کار می‌رود (آرنولد و فلدمن^۵، ۱۹۸۶؛ پرنده‌گاست و توپل^۶، ۱۹۹۳).

رویکردهای مختلفی در ارزیابی عملکرد وجود دارد. در رویکرد مقایسه‌ای عملکرد افراد سازمان با سایر افراد هم رده مقایسه شده و ارزیابی عملکرد افراد متأثر از میزان فعالیت‌ها و تلاش‌های افراد حاضر در یک گروه است. در رویکرد ویژگی‌های فردی، ملاک ارزیابی دستیابی به یک سری ویژگی‌های فردی معین بوده که در سازمان به صورت ارزش می‌باشد. در رویکرد رفتاری به ویژگی‌های رفتاری مشخصی می‌پردازد که افراد می‌بایست در سازمان داشته باشند. در واقع ارزش‌های مورد نظر سازمانی در قالب رفتارهایی تعریف شده و با استفاده از آن‌ها عملکرد فرد مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. در رویکرد مبتنی بر نتایج، عملکرد افراد بر اساس نتایج فعالیت‌هایی که انجام داده‌اند مورد بررسی و سنجش قرار می‌گیرد. در رویکرد کیفیت نیز موضوعاتی فراتر از عملکرد فردی افراد مورد نظر قرار می‌گیرد. در این رویکرد به موضوع مشتری‌مداری توجه خاصی شده

و عملکرد سازمان و افراد بر اساس میزان رضایت مشتریان سنجیده می‌شود (نو و همکاران⁷، ۲۰۰۸؛ اسنل و پولندر⁸، ۲۰۰۷).

در تحقیق حاضر جهت ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی، به عنوان کمیته فرعی هیأت مدیره با استفاده از تلفیقی از رویکردهای فوق، سعی بر شناسایی شاخص‌های فردی اعضای کمیته حسابرسی (ترکیب کمیته حسابرسی)، شاخص‌های مربوط به فرآیندهای کاری کمیته حسابرسی با توجه به اهداف تعیین شده برای این کمیته و همچنین معیارهای مربوط به وظایف کمیته حسابرسی شده است.

پژوهش‌های انجام شده در زمینه عملکرد کمیته حسابرسی را می‌توان به دو دسته ذیل تقسیم نمود:

دسته اول: تحقیقاتی که از طریق بررسی ارتباط وجود و عملکرد کمیته حسابرسی با سایر متغیرهای حاکمیت شرکتی و یا متغیرهای مربوط به گزارش‌گری مالی، به ارزیابی تأثیر کمیته وجود کمیته حسابرسی و برخی از مولفه‌های عملکردی آن می‌پردازد. در این پژوهش‌ها، عملکرد کمیته حسابرسی به صورت غیر مستقیم و از طریق شاخص‌هایی همانند تعداد اعضا، سطح تحصیلات، وجود و یا عدم وجود تحصیلات مالی، تعداد جلسات در سال، درصد استقلال اعضا و ... مورد ارزیابی قرار گرفته است. در جدول ۱ به صورت خلاصه پژوهش‌های انجام شده در داخل و خارج از کشور که در این زمینه انجام گردیده، ارائه شده است.

جدول ۱ - پژوهش‌های ارتباطی انجام شده در زمینه کمیته حسابرسی

نویسنده و سال انتشار تحقیق	موضوع	نتیجه‌گیری کلی
گورشانو و همکاران (۲۰۲۱)	بررسی ویژگی‌های اعضای کمیته حسابرسی در افزایش اثربخشی فرآیند نظارت بر گزارش‌گری مالی و نیز کاهش فسادهای مالی	انگیزه اعضای کمیته حسابرسی در جهت نظارت بر فرآیند گزارش‌گری مالی شامل استقلال، تخصص مدیریتی و مالی، اختصاص زمان و تلاش کافی و سهام-دار بودن اعضای کمیته حسابرسی است
عامر قسیم (۲۰۲۰)	ارزیابی کیفیت کار کمیته حسابرسی	سایز شرکت و تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی، تأثیر معناداری بر کیفیت کار کمیته حسابرسی دارد. اهرم مالی شرکت، سودآوری و سایز کمیته حسابرسی بر کیفیت کار کمیته حسابرسی تأثیر معناداری ندارد.
الشاعر و همکاران (۲۰۱۷)	بررسی ارتباط کمیته حسابرسی و کیفیت گزارش‌های مالی	رابطه مثبت وجود کمیته حسابرسی با کیفیت افشای اطلاعات و گزارش‌گری مالی
موزس (۲۰۱۶)	بررسی تأثیر اندازه کمیته‌های حسابرسی بر کیفیت گزارش‌گری مالی	عدم وجود تأثیر معنادار اندازه کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارش‌گری مالی
دریاباری و همکاران (۱۳۹۹)	طراحی مدل و ارزیابی نقش تعدیلی ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر رابطه بین کیفیت گزارش‌گری مالی و ریسک سقوط قیمت سهام	شاخص‌های مربوط به کمیته حسابرسی رابطه منفی بین کیفیت گزارش‌گری مالی و ریسک سقوط قیمت سهام شرکت‌ها را تعدیل و تشدید می‌کند.

نویسنده و سال انتشار تحقیق	موضوع	نتیجه‌گیری کلی
قائمى و همکاران (۱۳۹۹)	تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کنترل‌های داخلی و مدیریت سود	رابطه منفی معنادار میان اندازه کمیته حسابرسی و تخصص کمیته حسابرسی با ضعف در کنترل‌های داخلی و مدیریت سود
زلقى و همکاران (۱۳۹۸)	ویژگی‌های کمیته حسابرسی، هزینه بدهی و کارایی سرمایه‌گذاری	تأثیر متغیر تعداد اعضای کمیته حسابرسی و مستقل بودن اعضا بر هزینه بدهی و کارایی سرمایه‌گذاری. همچنین تأثیر متخصص بودن اعضای کمیته حسابرسی صرفاً بر کارایی سرمایه‌گذاری.
حاجی‌ها و آزاد زاده (۱۳۹۸)	ویژگی‌های کمیته حسابرسی و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی با تاکید بر اندازه موسسه حسابرسی و حاکمیت شرکتی	اندازه هیئت‌مدیره بر رابطه بین متخصص بودن اعضای کمیته حسابرسی و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی اثر مثبت داشته و مستقل بودن هیئت‌مدیره بر رابطه بین اندازه کمیته حسابرسی و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی اثر منفی می‌گذارد.
خوئینی و همکاران (۱۳۹۷)	ارتباط بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی با معیارهای عملکرد شرکت‌ها	بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی شامل استقلال و تخصص حسابداری اعضای آن با معیارهای عملکرد شامل نرخ بازده دارایی‌ها، نرخ بازده حقوق صاحبان سهام و نسبت کیوتوبین ارتباط معناداری وجود دارد.
توانگر حمزه کلایی و اسکافی اصل (۱۳۹۷)	ارتباط بین قدرت مدیرعامل، ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت کنترل داخلی	ارتباط معنادار تخصص مالی اعضا و اندازه کمیته حسابرسی با کیفیت کنترل داخلی، تأثیر تعدیل‌کننده قدرت مدیرعامل بر ارتباط بین اندازه کمیته حسابرسی و کیفیت کنترل داخلی
علوی و همکاران (۱۳۹۶)	بررسی تاثیر فعالیت‌های کمیته حسابرسی بر گزارش‌گری مالی	عدم تأثیر فعالیت‌های کمیته حسابرسی بر بهبود کیفیت گزارش‌گری مالی بعد از الزام شرکت‌های بورسی به تشکیل کمیته حسابرسی
گرایلی و همکاران (۱۳۹۶)	بررسی رابطه کمیته حسابرسی و مربوط بودن اطلاعات حسابداری	وجود رابطه معناداری میان اثربخشی کمیته حسابرسی و مربوط بودن اطلاعات حسابداری
جامعی و رستمیان (۱۳۹۵)	تأثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر ویژگی‌های سود پیش‌بینی شده	رابطه مثبت تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی با صحت پیش‌بینی سود و رابطه منفی تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی با پراکندگی پیش‌بینی سود

منبع: یافته‌های پژوهشگر

دسته دوم: در این نوع پژوهش‌ها ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی به صورت موضوعی واحد مورد بررسی قرار گرفته و پژوهش‌های انجام شده در این زمینه تاکنون به عواملی که بر عملکرد کمیته‌های حسابرسی مؤثر می‌باشد دست پیدا کرده‌اند، لیکن مدلی جامع که در برگیرنده تمام عوامل مربوط به اعضای کمیته،

فرآیندهای کاری و وظایف آن باشد، ارائه نگردیده است. در جدول ۲ به صورت خلاصه تحقیقات انجام شده در داخل و خارج از کشور در این زمینه ارائه گردیده است.

جدول ۲ - پژوهش‌های انجام شده در زمینه ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی

نویسنده و سال انتشار تحقیق	موضوع	نتیجه‌گیری کلی
وو و همکاران ^۹ (۲۰۱۸)	بررسی ویژگی‌های شخصیتی اعضای کمیته حسابرسی و عوامل موثر بر فعالیت آن‌ها	وجود سابقه کاری گسترده و شخصیت متنوع اعضای کمیته حسابرسی و تلاش در راستای برآورده نمودن انتظارات جامعه
وو و همکاران (۲۰۱۴)	بررسی نحوه عمل اعضای کمیته حسابرسی	تلاش اعضای کمیته حسابرسی در هم‌راستا نمودن اقدامات خود و انتظارات جامعه از آن‌ها
محمدی و همکاران (۱۳۹۹)	بررسی عوامل موثر بر کارایی کمیته حسابرسی با استفاده از روش فراترکیب	استخراج عوامل موثر درون سازمانی و برون سازمانی موثر بر کارایی کمیته حسابرسی
حیدری نژاد و همکاران (۱۳۹۹)	شناسایی عوامل موثر بر کیفیت کمیته حسابرسی	ارائه مدلی شامل شاخص‌های کلی جهت افزایش کیفیت کمیته حسابرسی همانند استقلال، تخصص، نقش نظارتی بر حسابرس مستقل، نقش نظارتی بر حسابرس داخلی و ...
آروین و یزدانی (۱۳۹۷)	طراحی مدل ارزیابی عملکرد حسابرسان دیوان محاسبات کشور: بخش تعریف عملکرد	تعریف عملکرد حسابرس به صورت ۲ لایه‌ای. لایه بیرونی شامل رعایت استانداردهای رفتاری و لایه درونی شامل فعالیت‌های عملکردی حسابرس در طول یک کار حسابرسی است.
علوی و قائمی (۱۳۹۶)	آسیب‌شناسی کمیته‌های حسابرسی در ایران	مهمترین موضوعی که می‌تواند به فعالیت کمیته حسابرسی آسیب بزند عدم توانایی سازمان بورس در نظارت بر مستقل بودن اعضای کمیته حسابرسی و عدم تناسب حق الزحمه دریافتی توسط اعضای کمیته و عدم رعایت استانداردهای بین‌المللی می‌باشد.
نیکبخت و قدس (۱۳۹۶)	ارائه مدل ارزیابی عملکرد حسابرسی داخلی در ایران	ارائه مدل ارزیابی عملکرد حسابرسی داخلی از دیدگاه مدیر این واحد با استفاده از روش نظریه بنیان. ظهور دیدگاه مشروعیت در این تحقیق

منبع: یافته‌های پژوهشگر

یکی از اولین تحقیقات تأثیرگذار در زمینه عملکرد کمیته حسابرسی تحقیق اسپیرا (۱۹۹۸) می‌باشد. وی در تحقیق خود به بررسی عملکرد کمیته حسابرسی به ویژه تشکیل جلسات پرسش و پاسخ از حسابرسان مستقل پرداخته و به این نتیجه رسیده است که اکثر فعالیت‌های کمیته حسابرسی به صورت تشریفاتی و در جهت اطمینان بخشی به سهام‌داران و سرمایه‌گذاران می‌باشد. جندرون و بدارد (۲۰۰۶) در تحقیق خود بر مفهوم اثربخشی در عملکرد کمیته حسابرسی تمرکز کرده‌اند. آن‌ها یافته‌اند که در زمینه تعریف معنای اثربخشی کمیته حسابرسی ۴ عامل تأثیرگذار می‌باشد: سابقه تجربی و شخصیتی اعضای کمیته حسابرسی، تشریفات جلسات کمیته حسابرسی، تفسیرهای منطقی فعالیت‌های کمیته حسابرسی و فعالیت‌های انجام شده در جلسات کمیته حسابرسی و درک متقابل از فعالیت‌های انجام شده در جلسات غیر رسمی اعضای کمیته حسابرسی. وو و همکاران (۲۰۱۴) در تحقیق دیگری به بررسی نحوه عمل اعضای کمیته حسابرسی پرداختند. در واقع آن‌ها به بررسی کمیته‌های حسابرسی پرداخته که اعضای آن در صدد انطباق عملکرد خود با محیط و انتظارات جامعه بودند. آن‌ها به این نتیجه رسیدند که اعضای کمیته حسابرسی طیف گسترده‌ای از اقدامات را انجام داده که ممکن است به صورت موازی با سایر اعضای کمیته نیز باشد و در این راستا سعی در هم‌راستا نمودن اقدامات خود و انتظارات جامعه از کمیته حسابرسی دارند. وو و همکاران (۲۰۱۸) در تحقیق خود به بررسی ویژگی‌های شخصیتی اعضای کمیته حسابرسی و عواملی که بر فعالیت آن‌ها مؤثر می‌باشد، پرداخته و به این نتیجه رسیده‌اند که سابقه کاری و شخصیتی اعضای کمیته حسابرسی بسیار گسترده بوده و اعضای کمیته حسابرسی دارای توانایی‌های متعدد بوده که در انجام وظایف خود به آن‌ها کمک می‌کند. همچنین انگیزه اعضای کمیته حسابرسی در راستای تطابق عملکرد خود با انتظاراتی که از آن‌ها می‌رود باعث انجام اقدامات مختلف از سوی آن‌ها می‌شود. ساراک و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهش خود به بررسی شاخص‌های مؤثر بر اثربخشی کمیته حسابرسی پرداخته و به این نتیجه رسیده‌اند که نظارت بر فعالیت‌های مدیریت و حسابرس داخلی و حمایت از کمیته حسابرسی در اثربخشی کمیته حسابرسی تأثیر معناداری داشته و ابزار مناسبی برای هیأت مدیره محسوب می‌شود.

در داخل کشور تحقیقات کیفی در حوزه کیفیت و اثربخشی کمیته حسابرسی محدود بوده که در ادامه ارائه گردیده است.

اولین تحقیق انجام شده در حوزه کیفیت کمیته حسابرسی، تحقیق علوی و عصابخش (۱۳۸۹) بوده که به بررسی نقش کمیته حسابرسی و موانع ایجاد و به کارگیری آن می‌پردازد. در این تحقیق از طریق ابزار پرسشنامه به بررسی نقش کمیته حسابرسی در نظام حاکمیت شرکتی پرداخته شده و یافته‌های آن نشان می‌دهد که ایجاد و بکارگیری کمیته حسابرسی در پیشگیری از وقوع اعمال خلاف غیر قانونی، بهبود فرایند گزارش‌گری مالی و همچنین ارائه‌ی اطلاعات و گزارش‌های مالی شفاف و قابل اتکا مؤثر است. این تحقیق قبل از الزامی شدن تشکیل کمیته حسابرسی انجام شده و در پرسشنامه توزیع شده صرفاً نظرات مدیران مالی و مدیران حسابرسی داخلی در نظر گرفته شده است. همچنین نتایج تحقیق نشان از عدم آشنایی واحدهای

اقتصادی با کمیته حسابرسی و کارکردهای آن دارد. تحقیق دیگری که توسط محمدپور و شهرابی (۱۳۹۳) انجام شده است به بررسی ساز و کار کمیته حسابرسی اثربخش می‌پردازد. این تحقیق که ترجمه برخی منابع خارجی می‌باشد به صورت توصیفی به عواملی که باعث افزایش اثربخشی کمیته حسابرسی می‌شود پرداخته و وضعیت و جایگاه کمیته حسابرسی در ایران را بررسی می‌کند. تحقیق دیگری که توسط علوی و قائمی (۱۳۹۶) انجام شده به آسیب‌شناسی کمیته‌های حسابرسی در ایران می‌پردازد. این تحقیق که پس از الزامی شدن تشکیل کمیته‌های حسابرسی توسط بورس اوراق بهادار تهران انجام شده، به بررسی چالش‌ها و موانع عملکردی کمیته‌های حسابرسی می‌پردازد. محققان به این نتیجه رسیده‌اند که مهم‌ترین آسیب کمیته حسابرسی عدم توانایی سازمان بورس بر نظارت بر روی مستقل بودن اعضای کمیته حسابرسی بوده و عوامل دیگری نیز همانند عدم تناسب حق الزحمه دریافتی اعضای کمیته حسابرسی و عدم به کارگیری استانداردهای PCAOB¹⁰ نیز از جمله عوامل آسیب‌زننده به کمیته حسابرسی به شمار می‌رود. همچنین تحقیق دیگری توسط علوی (۱۳۹۶) با عنوان ۱۰ فرمان اثربخش کمیته‌های حسابرسی انجام شده که به صورت توصیفی و ترجمه یکی از مقالات خارجی بوده و صرفاً نکاتی را به صورت توصیه‌ای جهت افزایش اثربخشی کمیته حسابرسی ارائه می‌نماید. تحقیق دیگری توسط حیدری نژاد و همکاران (۱۳۹۹) با عنوان عوامل مؤثر بر کیفیت کمیته حسابرسی انجام شده است. هدف این تحقیق ارائه مدلی شامل شاخص‌های کلی جهت افزایش کیفیت کمیته حسابرسی همانند استقلال، تخصص، نقش نظارتی بر حسابرس مستقل، نقش نظارتی بر حسابرس داخلی و ... بوده و شاخص‌هایی برای ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی ارائه نگردیده است. در واقع صرفاً عواملی که باعث افزایش کیفیت کار کمیته حسابرسی می‌شود در نظر گرفته شده و مؤثر بودن این عوامل در ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی و شاخص‌های مرتبط جهت اندازه‌گیری هر عامل ارائه نشده است. همچنین مفاهیم اساسی در موضوع عملکرد کمیته حسابرسی همانند منشور کمیته حسابرسی، مفهوم تطبیق عملکرد اعضای کمیته حسابرسی با انتظارات عمومی و عملکرد سایر اعضا، تشکیل جلسات با حسابرس مستقل و داخلی و تأثیر این ۲ بر عملکرد کمیته حسابرسی، حق الزحمه اعضای کمیته حسابرسی، برنامه سالیانه واحد حسابرسی داخلی، گزارشات ارائه شده به مجمع توسط کمیته حسابرسی در نظر گرفته نشده است. پژوهش دیگری توسط محمدی و همکاران (۱۳۹۹) در زمینه عوامل مؤثر در کارایی کمیته‌های حسابرسی انجام شده که در آن عوامل برون سازمانی و محیطی و همچنین برخی از ویژگی‌های محدود کمیته حسابرسی که بر کارایی آن مؤثر می‌باشد با استفاده از روش فراترکیب مورد بررسی قرار گرفته است. در واقع موضوع پژوهش ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی نبوده و صرفاً عواملی که بر کارایی آن مؤثر می‌باشد از پژوهش‌ها استخراج گردیده است.

۳- روش پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف جز پژوهش‌های توسعه‌ای بوده و از پارادایم تفسیری استفاده شده است. روش انجام تحقیق نیز به صورت کیفی بوده و جهت استخراج ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های ارزیابی عملکرد از روش

فراترکیب بهره گرفته شده است. در روش فراترکیب هدف پژوهش استخراج یک چارچوب کلی با بهره‌گیری از نتایج تحقیقات انجام شده در موضوعی مشخص می‌باشد. در واقع روش فراترکیب روشی کیفی برای تحلیل تحقیقات انجام شده به روش نظام‌مند می‌باشد. فراترکیب مستلزم بررسی عمیق و دقیق تحقیقات گذشته و تحلیل آن‌ها بوده تا بتوان چارچوبی جامع را ارائه نمود.

تاکنون روش‌های مختلفی برای انجام فراترکیب توسط محققان ارائه شده که اساس آن‌ها ترکیب نتایج پژوهش‌ها می‌باشد. به عنوان مثال می‌توان به روش سندلوسکی و بارسو^{۱۱} (۲۰۰۷) اشاره نمود که به دلیل داشتن فرآیندی دقیق و نظام‌مند یکی از قابل‌اتکاترین روش‌های انجام فراترکیب می‌باشد. در پژوهش حاضر نیز از روش مذکور برای دستیابی به اهداف پژوهش استفاده شده است.

۴- یافته‌های پژوهش

در این بخش بر اساس الگوی هفت مرحله‌ای ارائه شده توسط سندلوسکی و بارسو (۲۰۰۷)، جزئیات مراحل پیاده‌سازی روش فراترکیب و یافته‌های آن ارائه می‌گردد:

مرحله اول) تنظیم سوالات پژوهش

در این مرحله می‌بایست سوالات پژوهش (چه چیزی، چرا، چه زمانی، به چه علت و...) می‌بایست مشخص گردد. لیکن ابتدا می‌بایست هدف پژوهش به صورت واضح مشخص گردد.

اهداف پژوهش

یافتن ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مناسب برای ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی با استفاده از روش فراترکیب

سوالات پژوهش

ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مناسب برای ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی کدام است؟ جهت پاسخگویی به سوالات فوق، ابتدا می‌بایست ابعاد پژوهش حاضر (موضوع، جامعه مورد بررسی، زمان، معیارهای پذیرش منابع و...) به صورت واضح مشخص گردد. در جدول ذیل ابعاد انجام پژوهش ارائه گردیده است:

جدول ۳- معیارهای پذیرش پژوهش‌ها و منابع

معیار پذیرش	پارامترها
ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی (ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها)	موضوع پژوهش‌های مورد مطالعه
از سال ۱۹۹۳ تا سال ۲۰۲۲	زمان انجام پژوهش‌ها
مقالات چاپ شده در مجلات و کنفرانس‌های بین‌المللی و کتب مرجع، دستورالعمل‌ها و آئین‌نامه‌های چاپ شده توسط مؤسسات حسابرسی بزرگ دنیا	نوع پژوهش‌های انجام شده

پارامترها	معیار پذیرش
روش‌های انجام شده در پژوهش‌ها	انواع روش‌های کیفی و روش‌های کمی در صورت ارائه نتایج مربوط به ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی
محدوده جغرافیایی پژوهش‌های انجام شده	تمامی کشورها
زبان انجام پژوهش‌ها	انگلیسی

منبع: یافته‌های پژوهشگر

مرحله دوم) بررسی نظام‌مند منابع

در این مرحله می‌بایست پایگاه‌های اطلاعاتی که قرار است در آن به جستجوی منابع پرداخته شود و همچنین کلیدواژه‌های مرتبط با موضوع پژوهش مشخص گردد. بدین منظور در جدول ذیل پایگاه‌های اطلاعاتی که مبنای جستجوی منابع در این پژوهش قرار گرفته‌اند با ذکر آدرس اینترنتی آن‌ها ارائه شده است.

جدول ۴ - پایگاه‌های اطلاعاتی مورد استفاده

ردیف	پایگاه	آدرس اینترنتی
1	Science Direct	https://www.sciencedirect.com/
2	Emerald	https://www.emerald.com/insight
3	Proquest	https://www.proquest.com/
4	Research gate	https://www.researchgate.net/
5	Wiley	https://onlinelibrary.wiley.com/
6	SSRN	https://papers.ssrn.com/
7	Acm	https://dl.acm.org/
8	Jstor	https://www.jstor.org/
9	Sage	https://journals.sagepub.com/
10	Springer	https://link.springer.com/
11	Audit Institutes	https://home.kpmg/en/home.html - https://www.pwc.com/ - https://www2.deloitte.com/us/en.html

منبع: یافته‌های پژوهشگر

همچنین جهت جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی فوق از کلیدواژه‌های ذیل استفاده شده است.

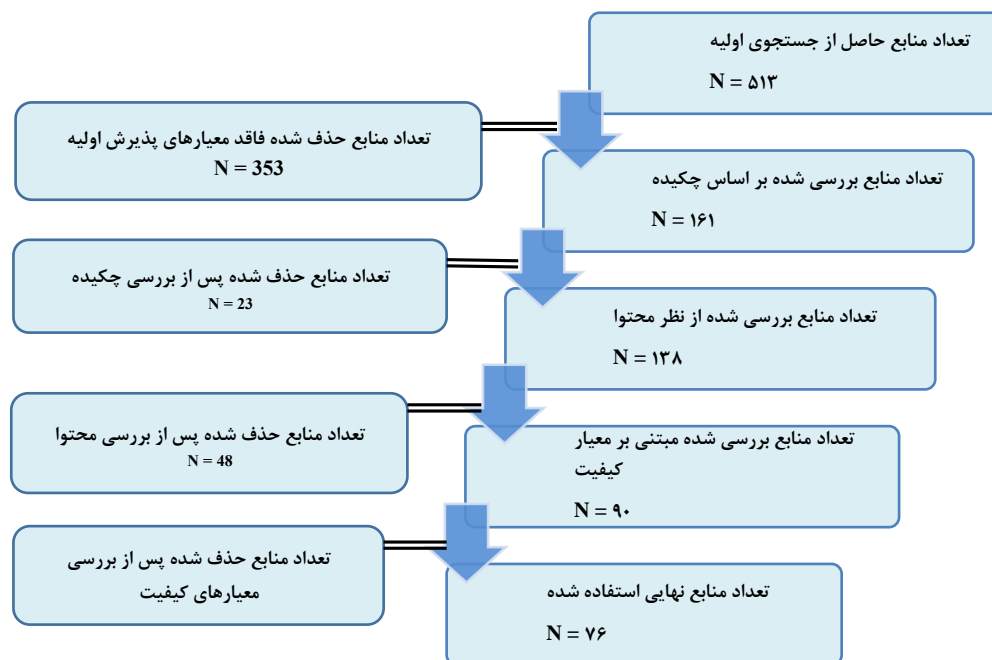
جدول ۵ - کلیدواژه‌های مورد استفاده جهت جستجوی منابع

کلید واژه مد نظر	معادل انگلیسی
کمیته حسابرسی	Audit Committee
ارزیابی عملکرد	Performance Evaluation
اثر بخشی کمیته حسابرسی	Audit Committee effectiveness
کیفیت کمیته حسابرسی	Audit Committee Quality
عملکرد کمیته حسابرسی	Audit Committee Performance
شاخص‌های عملکردی کمیته حسابرسی	Audit Committee Performance indexes
ابعاد عملکردی کمیته حسابرسی	Audit Committee Performance Dimensions
راهنمای ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی	Audit Committee Performance Evaluation Guide
مدل ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی	Audit Committee Performance Evaluation Model

منبع: یافته‌های پژوهشگر

مرحله سوم) جستجو و انتخاب منابع مناسب

همان‌طور که در مرحله دوم پایگاه‌های اطلاعاتی ارائه گردید، در این مرحله با استفاده از کلیدواژه‌های ارائه شده به جستجوی منابع در پایگاه‌های اطلاعاتی پرداخته شد. در مرحله اول تعداد ۵۱۳ منبع (شامل مقالات و دستورالعمل‌های منتشر شده توسط مؤسسات حسابرسی بزرگ دنیا) یافت گردید که با استفاده از معیارهای اولیه تعداد ۳۵۳ منبع حذف گردید. سپس ۱۶۱ منبع باقیمانده از طریق مطالعه چکیده مورد بررسی قرار گرفت و ۲۳ منبع که در راستای اهداف پژوهش حاضر نبودند، حذف گردید. سپس ۱۳۸ منبع باقیمانده از نظر محتوایی مورد بررسی قرار گرفت. در این مرحله تعداد ۴۸ منبع که در راستای ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی شاخصی را ارائه نمی‌کردند، حذف گردید. در نهایت ۹۰ منبع از منظر کیفیت روش‌شناختی مورد بررسی قرار گرفت تا منابعی که دارای کیفیت قابل قبولی نیستند، حذف گردد. در این مرحله با استفاده از روش برنامه مهارت‌های ارزیابی حیاتی روبریک (CASP¹²) و معیارهای دهگانه آن، به هر یک از منابع مذکور امتیاز داده شد. با توجه به روش مذکور، برای هر معیار امتیازی بین عدد ۰ تا ۵ داده شد که حداکثر امتیاز هر منبع به عدد ۵۰ می‌رسید. پس از امتیازدهی به منابع، مواردی که به صورت سرجمع کمتر از ۵۰٪ امتیاز کامل هر منبع را کسب کرده بودند (جمع امتیاز منبع کمتر از ۲۵ امتیاز بود) حذف گردید و در نهایت تعداد ۷۷ منبع جهت اجرای روش فراترکیب مورد استفاده قرار گرفت. در نگاره ذیل مراحل غربال‌گری منابع ارائه شده است:

شکل ۱- فلوچارت بررسی منابع و پژوهش‌ها (منبع: یافته‌های پژوهش‌گر)

همچنین در جدول ۶ منابع بررسی شده و امتیازات تخصیص داده شده به آن‌ها ارائه شده است.

جدول ۶- امتیازهای منابع بررسی شده

شماره منبع	نام منبع	روش نمونه‌گیری	روش و کیفیت جمع‌آوری داده‌ها	تناسب روش تحقیق	امکان بسط دادن نتایج	وضوح اهداف و اهمیت پژوهش	تناسب و تطابق طرح پژوهش	میزان رعایت نکات اخلاقی	دقت تجزیه و تحلیل داده‌ها	بیان روشن یافته‌ها	ارزش افزایی پژوهش	جمع امتیاز
AC- 16	دیزورت و همکاران، ۲۰۰۲	۴	۵	۵	۴	۵	۴	۵	۵	۵	۴	۴۶
AC- 59	لای و همکاران، ۲۰۱۷	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۵	۵	۴	۴	۴۳

شماره منبع	نام منبع	روش نمونه گیری	روش و کیفیت جمع آوری داده‌ها	تناسب روش تحقیق	امکان بسط دادن نتایج	وضوح اهداف و اهمیت پژوهش	تناسب و تطابق طرح پژوهش	میزان رعایت نکات اخلاقی	دقت تجزیه و تحلیل داده‌ها	بیان روشن یافته‌ها	ارزش افزایی پژوهش	جمع امتیاز
AC- 33	بدارد و جنرون، ۲۰۱۰	4	4	4	4	5	4	4	4	4	4	42
AC- 15	قانون ساربینز اوکسلی ¹³ ، ۲۰۰۲	0	4	4	4	5	5	5	5	5	4	41
AC- 50	سازمان بورس و اوراق بهادار نیویورک، ۲۰۱۴	0	4	4	4	5	5	5	5	5	4	41
AC- 56	کریم و همکاران، ۲۰۱۶	5	4	4	4	4	4	4	5	4	3	41
AC- 58	مؤسسه حسابرسی دیلویت، ۲۰۱۷	0	4	4	4	5	5	5	5	5	4	41
AC- 06	کمیته ربان آبی ¹⁴ ، ۱۹۹۹	0	4	4	4	5	5	5	5	4	4	40
AC- 18	کمیسیون بورس و اوراق بهادار آمریکا ¹⁵ ، ۲۰۰۴	0	4	4	4	5	5	5	4	5	4	40
AC- 20	بورس اوراق بهادار نزدک، ۲۰۰۴	0	4	4	4	5	5	5	5	4	4	40
AC- 55	مؤسسه حسابرسی کی پی ام جی (KPMG)، ۲۰۱۶	0	4	4	4	5	5	5	5	4	4	40
AC- 32	سازمان بورس استرالیا، ۲۰۱۰	0	4	4	3	5	5	5	5	4	4	39
AC- 05	دیزورت، ۱۹۹۸	3	4	4	3	4	4	4	4	4	4	38
AC- 11	راغوناندان و همکاران ¹⁶ ، ۲۰۰۱	4	3	4	4	4	4	3	4	4	4	38

شماره منبع	نام منبع	روش نمونه گیری	روش و کیفیت جمع آوری داده‌ها	تناسب روش تحقیق	امکان بسط دادن نتایج	وضوح اهداف و اهمیت پژوهش	تناسب و تطابق طرح پژوهش	میزان رعایت نکات اخلاقی	دقت تجزیه و تحلیل داده‌ها	بیان روشن یافته‌ها	ارزش افزایی پژوهش	جمع امتیاز
AC- 17	زی و همکاران، ۲۰۰۳	4	4	4	4	3	4	4	4	3	4	38
AC- 40	راپلی و همکاران ¹⁷ ، ۲۰۱۱	2	2	4	4	4	5	4	3	5	5	38
AC- 51	کوهن و همکاران، ۲۰۱۴	4	4	4	4	3	4	4	4	3	4	38
AC- 12	آرچامبیولت و دیروزت ¹⁸ ، ۲۰۰۱	3	4	4	4	3	4	4	4	3	4	37
AC- 19	بورس اوراق بهادار کانادا، ۲۰۰۴	0	4	4	4	4	4	5	4	4	4	37
AC- 21	بدارد و همکاران، ۲۰۰۴	3	4	4	4	3	4	4	4	3	4	37
AC- 27	ترلی و زمان، ۲۰۰۷	2	3	3	2	4	3	5	5	5	5	37
AC- 34	دالیوال و همکاران، ۲۰۱۰	3	4	4	3	4	4	4	4	3	4	37
AC- 35	قوش و همکاران ¹⁹ ، ۲۰۱۰	4	4	3	4	4	3	4	4	3	4	37
AC- 36	لیو و سان، ۲۰۱۰	4	4	3	4	4	4	4	3	4	4	37
AC- 69	قفران و یاسمین ²⁰ ، ۲۰۱۸	3	4	4	4	4	4	3	4	3	4	37
AC- 82	کاپکیای و همکاران ²¹ ، ۲۰۲۰	4	3	4	3	4	4	4	4	4	3	37
AC- 08	بیزلی و همکاران ²² ، ۲۰۰۰	4	4	3	4	3	3	4	4	3	4	36
AC- 13	بیزلی و سالتریو، ۲۰۰۱	4	3	4	3	4	3	4	4	3	4	36

شماره منبع	نام منبع	روش نمونه گیری	روش و کیفیت جمع آوری داده‌ها	تناسب روش تحقیق	امکان بسط دادن نتایج	وضوح اهداف و اهمیت پژوهش	تناسب و تطابق طرح پژوهش	میزان رعایت نکات اخلاقی	دقت تجزیه و تحلیل داده‌ها	بیان روشن یافته‌ها	ارزش افزایی پژوهش	جمع امتیاز
AC- 29	بیزلی و همکاران، ۲۰۰۹	3	3	3	3	4	4	4	4	4	4	36
AC- 70	شپردسون ²³ ، ۲۰۱۸	4	4	4	4	3	3	4	4	3	3	36
AC- 75	لی و پارک، ۲۰۱۹	4	4	3	4	4	3	4	4	3	3	36
AC- 83	ال اوکیلی و بن یوسف، ²⁴ ۲۰۲۰	4	4	3	3	4	3	4	4	4	3	36
AC- 07	کولیر و گرگوری ²⁵ ، ۱۹۹۹	3	4	4	3	3	4	4	4	3	3	35
AC- 24	یانگ و کریشنان، ۲۰۰۵	3	4	4	3	3	4	4	4	3	3	35
AC- 44	سازمان بورس و اوراق بهادار ایران، ۱۳۹۱	0	4	4	2	5	5	5	2	4	4	35
AC- 52	وو و همکاران، ۲۰۱۴	3	4	3	4	4	4	3	3	4	4	35
AC- 60	قفران و سولیوان، ۲۰۱۷	3	3	3	4	4	4	4	4	3	3	35
AC- 76	باتواه و همکاران ²⁶ ، ۲۰۱۹	3	3	4	3	4	3	4	3	4	4	35
AC- 88	اوبرمیر و همکاران ²⁷ ، ۲۰۲۱	3	4	4	4	3	3	4	4	3	3	35
AC- 09	ابوت و پارکر، ۲۰۰۰	3	4	4	3	3	3	4	4	3	3	34
AC- 28	هانتون و رز، ۲۰۰۸	3	3	3	3	4	3	3	4	4	4	34
AC- 41	زمان و همکاران ²⁸ ، ۲۰۱۱	3	3	4	3	4	4	4	4	3	3	34
AC- 45	برایان و همکاران، ۲۰۱۳	3	4	4	3	3	3	4	4	3	3	34

شماره منبع	نام منبع	روش نمونه گیری	روش و کیفیت جمع آوری داده‌ها	تناسب روش تحقیق	امکان بسط دادن نتایج	وضوح اهداف و اهمیت پژوهش	تناسب و تطابق طرح پژوهش	میزان رعایت نکات اخلاقی	دقت تجزیه و تحلیل داده‌ها	بیان روشن یافته‌ها	ارزش افزایی پژوهش	جمع امتیاز
AC- 46	سارنز و همکاران ²⁹ ، ۲۰۱۳	3	3	3	3	4	3	4	3	4	4	34
AC- 84	ساراک و همکاران، ۲۰۲۰	3	3	3	3	4	3	4	4	4	3	34
AC- 01	کالیز و فوگارتی ^{3۰} ، ۱۹۹۳	3	4	3	3	4	3	3	3	3	4	33
AC- 14	وافیاس، ۲۰۰۱	3	3	3	3	4	3	3	4	3	4	33
AC- 25	کارامانو و وافیاس ³¹ ، ۲۰۰۵	3	4	3	3	3	3	4	4	3	3	33
AC- 26	جندرون و بدارد، ۲۰۰۶	3	4	4	3	3	3	4	3	3	3	33
AC- 53	کانگ و همکاران، ۲۰۱۵	4	3	3	3	3	3	4	4	3	3	33
AC- 61	الحماری و همکاران، ۲۰۱۷	3	4	3	3	3	3	4	4	3	3	33
AC- 62	کاتمون و الفاروق، ۲۰۱۷	3	3	4	3	3	4	4	3	3	3	33
AC- 71	کامپرنول و ریچارد، ۲۰۱۸	3	3	3	3	3	4	4	4	3	3	33
AC- 77	اورادی و ایزدی ³² ، ۲۰۱۹	2	3	4	2	4	3	4	4	4	3	33
AC- 30	باکستر و کوتر، ۲۰۰۹	3	4	3	3	3	3	3	4	3	3	32
AC- 47	اشمیت و ویلکینز ³³ ، ۲۰۱۳	3	3	3	3	3	3	4	4	3	3	32
AC- 54	وو و همکاران، ۲۰۱۵	3	4	3	2	3	3	4	4	3	3	32

شماره منبع	نام منبع	روش نمونه گیری	روش و کیفیت جمع آوری داده‌ها	تناسب روش تحقیق	امکان بسط دادن نتایج	وضوح اهداف و اهمیت پژوهش	تناسب و تطابق طرح پژوهش	میزان رعایت نکات اخلاقی	دقت تجزیه و تحلیل داده‌ها	بیان روشن یافته‌ها	ارزش افزایی پژوهش	جمع امتیاز
AC- 63	آلبرسمن و هوهنفلز، ۲۰۱۷	3	3	4	2	3	3	4	4	3	3	32
AC- 64	سولتانا و همکاران ³⁴ ، ۲۰۱۷	3	4	3	3	3	3	4	4	3	2	32
AC- 48	زمان و سارنز، ۲۰۱۳	2	3	4	2	3	4	3	4	3	3	31
AC- 65	وو و همکاران، ۲۰۱۷	3	3	3	2	3	3	4	4	3	3	31
AC- 66	کالکار، ۲۰۱۷	4	3	3	4	3	3	3	3	3	2	31
AC- 78	کائو و چن، ۲۰۱۹	3	4	3	2	3	2	4	4	4	2	31
AC- 89	ال حباسباه و یکینی ³⁵ ، ۲۰۲۱	2	3	3	2	3	3	4	4	3	4	31
AC- 90	ون حسین و همکاران، ۲۰۲۱	2	3	4	2	3	4	3	4	3	3	31
AC- 22	جندرون و همکاران، ۲۰۰۴	2	3	3	2	3	3	4	3	3	4	30
AC- 57	حبیب و بوئیان، ۲۰۱۶	4	3	3	3	3	3	3	۲	3	3	30
AC- 72	بیلا و همکاران ³⁶ ، ۲۰۱۸	2	2	3	2	3	3	4	4	4	3	30
AC- 37	وو و همکاران، ۲۰۱۰	2	3	3	2	3	3	3	4	3	3	29
AC- 49	لیائو و هسو، ۲۰۱۳	3	3	3	2	3	3	4	4	2	2	29
AC- 79	خماخم و فونتاین، ۲۰۱۹	2	3	3	2	3	3	3	3	3	3	28
AC- 23	چوی و همکاران، ۲۰۰۴	2	2	3	2	3	3	3	3	3	3	27

شماره منبع	نام منبع	روش نمونه گیری	روش و کیفیت جمع آوری داده‌ها	تناسب روش تحقیق	امکان بسط دادن نتایج	وضوح اهداف و اهمیت پژوهش	تناسب و تطابق طرح پژوهش	میزان رعایت نکات اخلاقی	دقت تجزیه و تحلیل داده‌ها	بیان روشن یافته‌ها	ارزش افزایی پژوهش	جمع امتیاز
AC- 31	رینزبری و همکاران ³⁷ ، ۲۰۰۹	2	3	3	2	3	3	3	3	3	2	27
AC- 85	روسی و همکاران، ۲۰۲۰	2	3	3	3	3	2	3	3	2	3	27
AC- 67	سینگ و همکاران، ۲۰۱۷	2	3	3	2	2	2	4	3	3	2	26
AC- 86	سوستانو و یانگریکو، ۲۰۲۰	2	3	2	3	3	2	3	2	3	3	26

منبع: یافته‌های پژوهشگر

مرحله چهارم و پنجم) استخراج اطلاعات منابع، تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌ها

در این مرحله تمامی منابع ذکر شده در مرحله قبل مورد بررسی قرار گرفته و با استفاده از کدگذاری باز ابتدا شاخص‌های ارزیابی عملکرد ارائه شده در منابع شناسایی گردید. سپس با استفاده از کدگذاری محوری، مؤلفه‌ها و ابعاد ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی مشخص گردید. در این مرحله ۵۹۹ شاخص از منابع فوق‌الذکر استخراج گردید که پس از بررسی شاخص‌های یافت شده و تجزیه و تحلیل آن‌ها، مواردی که با یکدیگر مشابه بوده مشخص شده و در نهایت تعداد ۹۵ شاخص منحصر به فرد استخراج گردید. شاخص‌های مذکور سپس بر اساس تشابه مفهومی و میزان اهمیت هر کدام در دسته‌های کلی‌تر تحت عنوان "مؤلفه" تقسیم‌بندی شده و مؤلفه‌ها نیز در دسته کلی‌تر تحت عنوان "ابعاد" مشخص گردید. در جدول ذیل چارچوب تقسیم‌بندی شده برای ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی که شامل ۳ بعد و ۱۵ مؤلفه می‌باشد، ارائه گردیده است.

جدول ۷- چارچوب ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی

تعداد شاخص	مؤلفه	ابعاد
6	استقلال اعضای کمیته حسابرسی	ترکیب تیم کمیته حسابرسی
8	تخصص اعضای کمیته حسابرسی	ترکیب تیم کمیته حسابرسی
3	تعداد اعضای کمیته حسابرسی	ترکیب تیم کمیته حسابرسی
9	توانایی اعضای کمیته حسابرسی	ترکیب تیم کمیته حسابرسی
6	توانایی رئیس کمیته حسابرسی	ترکیب تیم کمیته حسابرسی
۳۲	جمع تعداد شاخص‌های ترکیب کمیته حسابرسی	
8	تعامل با حسابرس داخلی و نظارت بر فعالیت آن	وظایف و مسئولیت‌های کمیته
۶	تعامل با حسابرس مستقل و نظارت بر فعالیت آن	وظایف و مسئولیت‌های کمیته
8	نظارت بر گزارش‌گری مالی و غیر مالی و شناخت نسبت به کسب و کار	وظایف و مسئولیت‌های کمیته
5	نظارت بر اثربخشی کنترل‌های داخلی و سیستم‌های مدیریت ریسک	وظایف و مسئولیت‌های کمیته
4	نظارت بر فرآیندهای بازدارنده از وقوع فساد و تقلب	وظایف و مسئولیت‌های کمیته
۳۱	جمع تعداد شاخص‌های وظایف کمیته حسابرسی	
5	ارتباط با هیأت مدیره	فرآیندهای کاری و گزارش‌گری کمیته حسابرسی
6	ارتباط با سهام داران	فرآیندهای کاری و گزارش‌گری کمیته حسابرسی
9	جلسات کمیته حسابرسی	فرآیندهای کاری و گزارش‌گری کمیته حسابرسی
7	منابع کمیته حسابرسی	فرآیندهای کاری و گزارش‌گری کمیته حسابرسی
5	منشور کمیته حسابرسی	فرآیندهای کاری و گزارش‌گری کمیته حسابرسی
۳۲	جمع تعداد شاخص‌های فرآیندهای کاری و گزارش‌گری کمیته حسابرسی	
۹۵	جمع کل شاخص‌های یافت شده برای ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی	

منبع: یافته‌های پژوهشگر

در ادامه به تفکیک هر بعد عملکردی، مولفه‌ها و شاخص‌های عملکردی یافت شده ارائه می‌گردد:

الف) ترکیب کمیته حسابرسی

در این بعد شاخص‌های مربوط به ترکیب اعضای کمیته حسابرسی و ویژگی‌ها و صلاحیت‌های فردی اعضا و رئیس کمیته حسابرسی پرداخته می‌شود. بخش قابل توجهی از ادبیات پژوهش به موضوع صلاحیت‌های فردی

اعضای کمیته حسابرسی پرداخته که در این بین موضوعاتی همچون استقلال، تخصص و توانایی اعضای کمیته حسابرسی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار می‌باشد.

جدول ۸ - شاخص‌های ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی - بعد ترکیب کمیته حسابرسی

ردیف	مولفه	شاخص	منابع ارجاعی	تعداد تکرار در منابع	تعداد تکرار در منابع
1	استقلال اعضای کمیته حسابرسی	داشتن ارتباط خانوادگی با هر یک از اعضای موسسه حسابرسی شرکت و یا ارتباط کاری با موسسه حسابرسی در ۳ سال گذشته	AC- 18 / AC- 20 / AC- 40	۳	52
2	استقلال اعضای کمیته حسابرسی	درصد استقلال اعضای کمیته حسابرسی	AC- 16 / AC- 19 / AC- 33 / AC- 21 / AC- 09 / AC- 08 / AC- 07 / AC- 14 / AC- 11 / AC- 35 / AC- 82 / AC- 45 / AC- 61 / AC- 78 / AC- 89 / AC- 60 / AC- 54 / AC- 34 / AC- 88 / AC- 83 / AC- 67 / AC- 76 / AC- 72 / AC- 57 / AC- 59 / AC- 49 / AC- 77 / AC- 64	۲۸	
3	استقلال اعضای کمیته حسابرسی	دریافت حق الزحمه از شرکت و یا اعضای مربوط به شرکت به جز حق الزحمه مربوط به کمیته حسابرسی و یا استفاده از برنامه بازنشستگی شرکت	AC- 33 / AC- 06 / AC- 18 / AC- 20 / AC- 16	۵	
4	استقلال اعضای کمیته حسابرسی	شریک، سهام دار عمده یا مدیر اجرایی بودن در شرکتی که از شرکت اصلی در ۳ سال گذشته دریافتی‌های منابع مالی عمده داشته و یا شرکتی که توسط شرکت اصلی ایجاد شده است.	AC- 33 / AC- 20 / AC- 06 / AC- 18 / AC- 20 / AC- 06 / AC- 21	۷	
5	استقلال اعضای کمیته حسابرسی	عدم ارتباط با شرکت اعم از خانوادگی، تجاری، بانکی، مشاوره ای، قانونی، صنعتی و ... در حال حاضر و یا ۳ سال گذشته	AC- 33 / AC- 18 / AC- 20 / AC- 06 / AC- 32 / AC- 19 / AC- 40 / AC- 16	۸	

ردیف	مولفه	شاخص	منابع ارجاعی	تعداد تکرار در منابع	تعداد تکرار در منابع
6	استقلال اعضای کمیته حسابرسی	عدم اشتغال در شرکت های زیر مجموعه و یا شرکت مادر	AC- 20	۱	
7	تخصص اعضای کمیته حسابرسی	تجربه کافی در زمینه کنترل های داخلی و گزارش گیری آنها	AC- 28 / AC- 18 / AC- 15 / AC- 50 / AC- 05 / AC- 76	۶	93
8	تخصص اعضای کمیته حسابرسی	توانایی تجزیه و تحلیل صورت های مالی	AC- 18	۱	
9	تخصص اعضای کمیته حسابرسی	دانش مالی تمام اعضای کمیته حسابرسی جهت فهم صورت های مالی	AC- 40 / AC- 06 / AC- 18 / AC- 32 / AC- 20 / AC- 50 / AC- 33 / AC- 35 / AC- 31	۹	
10	تخصص اعضای کمیته حسابرسی	درصد اعضای دارای تخصص مالی در کمیته حسابرسی	AC- 65 / AC- 12 / AC- 05 / AC- 30 / AC- 17 / AC- 45 / AC- 23 / AC- 89 / AC- 47 / AC- 60 / AC- 66 / AC- 70 / AC- 54 / AC- 62 / AC- 82 / AC- 53 / AC- 78 / AC- 88 / AC- 83 / AC- 76 / AC- 57 / AC- 56 / AC- 59 / AC- 75 / AC- 49 / AC- 77 / AC- 64	۲۷	
11	تخصص اعضای کمیته حسابرسی	شناخت و فهم نسبت به عملکردهای کمیته حسابرسی	AC- 18 / AC- 15 / AC- 50	۳	
12	تخصص اعضای کمیته حسابرسی	مدت زمان فعالیت به عنوان عضو کمیته حسابرسی شرکت های مختلف	AC- 24 / AC- 36 / AC- 54 / AC- 53 / AC- 59 / AC- 75 / AC- 64	۷	
13	تخصص اعضای کمیته حسابرسی	وجود حداقل ۱ عضو متخصص در امور حسابداری و موضوعات مربوطه (دارای مدرک حرفه ای حسابداری و حسابرسی یا سابقه کار در بالاترین سمت های امور حسابداری و حسابرسی)	AC- 12 / AC- 18 / AC- 50 / AC- 15 / AC- 18 / AC- 50 / AC- 15 / AC- 18 / AC- 50 / AC- 06 / AC- 20 / AC- 32 / AC- 58 / AC- 13 / AC- 05 / AC- 30 / AC- 84 / AC- 34 / AC- 51 / AC- 88 / AC- 53 / AC- 72 / AC- 88 / AC- 16 /	۳۴	

ردیف	مؤلفه	شاخص	منابع ارجاعی	تعداد تکرار در منابع	تعداد تکرار در منابع
14	تخصص اعضای کمیته حسابرسی	وجود متخصص صنعت در کمیته حسابرسی	AC- 65 / AC- 40 / AC- 33 / AC- 11 / AC- 31 / AC- 34 / AC- 41 / AC- 83 / AC- 63 / AC- 75	۶	
			AC- 33 / AC- 58 / AC- 32 / AC- 50 / AC- 76 / AC- 72		
15	تعداد اعضای کمیته حسابرسی	افزایش داوطلبانه تعداد اعضای کمیته حسابرسی	AC- 13 / AC- 16 / AC- 12 / AC- 11	۴	29
			AC- 24 / AC- 50 / AC- 19 / AC- 25 / AC- 86 / AC- 89 / AC- 60 / AC- 70 / AC- 54 / AC- 33 / AC- 76 / AC- 63 / AC- 56 / AC- 49 / AC- 77 / AC- 64		
16	تعداد اعضای کمیته حسابرسی	تعداد اعضای کمیته حسابرسی	AC- 33 / AC- 32 / AC- 06 / AC- 58 / AC- 44 / AC- 18 / AC- 20 / AC- 83 / AC- 78	۹	
			AC- 33 / AC- 50 / AC- 65 / AC- 26 / AC- 29 / AC- 53		
17	تعداد اعضای کمیته حسابرسی	وجود حداقل ۳ عضو در کمیته حسابرسی			
18	توانایی اعضای کمیته حسابرسی	برنامه‌های مدون جهت به روز نمودن اطلاعات اعضای کمیته حسابرسی در زمینه اصول گزارش‌گری، استانداردهای حسابداری و حسابرسی و قوانین کسب و کار	AC- 84 / AC- 58 / AC- 55 / AC- 16 / AC- 40 / AC- 24 / AC- 36 / AC- 84	۸	69
			AC- 84 / AC- 58 / AC- 55		
			AC- 33 / AC- 50 / AC- 65 / AC- 26 / AC- 29 / AC- 53		
19	توانایی اعضای کمیته حسابرسی	برنامه‌های مدون جهت به روز نمودن اطلاعات اعضای کمیته حسابرسی در زمینه ماهیت کسب و کار، انواع فعالیت‌های شرکت و ریسک‌های مربوطه	AC- 84 / AC- 58 / AC- 55	۳	
			AC- 33 / AC- 50 / AC- 65 / AC- 26 / AC- 29 / AC- 53		
20	توانایی اعضای کمیته حسابرسی	پرسش‌سوال مهم و سخت‌گیرانه در جلسات کمیته و سخت‌گیری در خصوص کیفیت پاسخ‌های ارائه شده	AC- 33 / AC- 50 / AC- 65 / AC- 26 / AC- 29 / AC- 53	۶	

ردیف	مولفه	شاخص	منابع ارجاعی	تعداد تکرار در منابع	تعداد تکرار در منابع
21	توانایی اعضای کمیته حسابرسی	تطبیق عملکرد اعضا با انتظارات عمومی جامعه از کمیته حسابرسی	AC- 37 / AC- 55 / AC- 52 / AC- 65	۴	
22	توانایی اعضای کمیته حسابرسی	تعهد زمانی اعضای کمیته نسبت به فعالیت‌های کمیته حسابرسی (اختصاص وقت کافی)	AC- 40 / AC- 50 / AC- 32 / AC- 55 / AC- 90 / AC- 66 / AC- 57 / AC- 69 / AC- 64 / AC- 56 / AC- 49	۱۱	
23	توانایی اعضای کمیته حسابرسی	تنوع جنسیتی در ترکیب کمیته حسابرسی	AC- 77 / AC- 89 / AC- 59	۳	
24	توانایی اعضای کمیته حسابرسی	توانایی کسب اطلاعات لازم توسط اعضای کمیته در خارج از جلسات رسمی با حسابرس مستقل، حسابرس داخلی و سایر افراد	AC- 33 / AC- 40 / AC- 26 / AC- 27 / AC- 29 / AC- 84 / AC- 90 / AC- 46 / AC- 48 / AC- 71 / AC- 79 / AC- 85	۱۲	
25	توانایی اعضای کمیته حسابرسی	عضویت همزمان در سایر کمیته‌های نظارتی هیات مدیره	AC- 57 / AC- 15 / AC- 49 / AC- 56 / AC- 64	۵	
26	توانایی اعضای کمیته حسابرسی	شناخت اعضای کمیته حسابرسی نسبت به کسب و کار شرکت	AC- 14 / AC- 55 / AC- 32 / AC- 84 / AC- 83 / AC- 89 / AC- 51	۷	
27	توانایی اعضای کمیته حسابرسی	میزان شهرت اعضای کمیته حسابرسی در راستای تعهد به جامعه (دارای سابقه طولانی مدت در سمت‌های مدیریتی، عضویت در جوامع رسمی و سابقه عضویت در کمیته‌های حسابرسی شرکت‌های مختلف)	AC- 65 / AC- 18 / AC- 65 / AC- 52 / AC- 40 / AC- 24 / AC- 28 / AC- 36 / AC- 90 / AC- 65	۱۰	
28	توانایی رئیس کمیته حسابرسی	آشنایی کامل با فرهنگ سازمانی شرکت و شناخت کافی نسبت به سایر اعضای کمیته	AC- 58	۱	18

ردیف	مؤلفه	شاخص	منابع ارجاعی	تعداد تکرار در منابع	تعداد تکرار در منابع
29	توانایی رئیس کمیته حسابرسی	آگاهی رئیس کمیته نسبت به تمامی ابعاد گزارش‌گری مالی شرکت، مدیریت ریسک شرکت، کیفیت حسابرسی و کنترل‌های داخلی	AC- 76 / AC- 58 / AC- 84 / AC- 90 / AC- 47 / AC- 75 / AC- 69	۷	
30	توانایی رئیس کمیته حسابرسی	توانایی رئیس کمیته حسابرسی در ایجاد فضایی جهت پرسش سوال‌های مهم و سخت‌گیرانه از مدیریت و سایر افراد در شرکت	AC- 33	۱	
31	توانایی رئیس کمیته حسابرسی	توانایی رئیس کمیته حسابرسی در حفظ ارتباط با حسابرس مستقل و داخلی	AC- 33	۱	
32	توانایی رئیس کمیته حسابرسی	توانایی رئیس کمیته حسابرسی در مدیریت دستور کار جلسات و ایجاد فضای کافی برای اعضای کمیته حسابرسی	AC- 33 / AC- 55 / AC- 32 / AC- 58 / AC- 55 / AC- 90	۶	
33	توانایی رئیس کمیته حسابرسی	همکاری رئیس کمیته حسابرسی با سایر اعضای کمیته حسابرسی و تصمیم‌گیری جمعی	AC- 52 / AC- 90	۲	

منبع: یافته‌های پژوهشگر

ب) فرآیندهای کاری و گزارش‌گری کمیته حسابرسی

در این بعد فرآیندهای کاری کمیته حسابرسی که در عمل توسط کمیته حسابرسی اتفاق می‌افتد، مورد بررسی قرار گرفته است. در این زمینه ارتباطات درون سازمانی کمیته حسابرسی با اعضای هیأت مدیره و همچنین ارتباطات برون سازمانی آن با سهام‌داران و نحوه برگزاری و تشکیل جلسات کمیته حسابرسی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد.

جدول ۹ - شاخص‌های ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی - بعد فرآیندهای کاری و گزارش‌گری کمیته

حسابرسی

ردیف	مولفه	شاخص	منابع ارجاعی	تعداد تکرار در منابع	تعداد تکرار در منابع
۴۳	ارتباط با سهام داران	ارائه گزارش به مجمع سهام داران در خصوص اینکه صورت‌های مالی شرکت با توجه به نظرات حسابرس مستقل و مدیریت در انطباق با استانداردهای حسابداری پذیرفته شده تهیه شده است یا خیر	AC- 06 / AC- 32 / AC- 58	۳	۹
				۲	
۵۳	ارتباط با سهام داران	ارائه گزارش به مجمع سهام داران در خصوص وظایف و عملکرد کمیته حسابرسی	AC- 18 / AC- 58	۲	
۶۳	ارتباط با سهام داران	عدم تکراری بودن اطلاعات مندرج در گزارش کمیته حسابرسی نسبت به گزارش‌های مالی سالیانه	AC- 58	۱	
۷۳	ارتباط با سهام داران	گزارش رعایت موارد مورد نظر در منشور کمیته حسابرسی	AC- 58	۱	
۸۳	ارتباط با سهام داران	گزارش نتایج حاصل از بررسی اثربخشی حسابرس داخلی و میزان تخصص، تجربه و کیفیت حسابرسی داخلی	AC- 58	۱	
۹۳	ارتباط با سهام داران	گزارش نتایج حاصل از بررسی اثربخشی و استقلال حسابرس مستقل و دلایل عزل یا انتخاب مجدد وی	AC- 58	۱	
۴۰	ارتباط با هیأت مدیره	ارائه گزارش‌های دوره ای به هیأت مدیره در خصوص عملکرد و استقلال حسابرس مستقل و عملکرد حسابرس داخلی	AC- 44 / AC- 18	۲	۱۴
۴۱	ارتباط با هیأت مدیره	ارائه گزارش‌های دوره ای به هیأت مدیره در خصوص کیفیت گزارش‌های مالی،	AC- 44 / AC- 18 / AC- 58 / AC- 32	۴	

ردیف	مؤلفه	شاخص	منابع ارجاعی	تعداد تکرار در منابع	تعداد تکرار در منابع
		نظرات حسابرس مستقل و تطبیق فعالیت‌های شرکت با قوانین و مقررات			
42	ارتباط با هیأت مدیره	ارزیابی اثربخشی کمیته حسابرسی توسط هیأت مدیره	AC- 58 / AC- 44 / AC- 18	۳	
43	ارتباط با هیأت مدیره	تدوین گزارش فعالیت سالانه کمیته حسابرسی حداقل شامل معرفی اعضا و سوابق آنها، اهم وظایف و فعالیت‌های انجام شده و میزان انطباق با منشور کمیته حسابرسی	AC- 84 / AC- 06 / AC- 44 / AC- 83	۴	
44	ارتباط با هیأت مدیره	مشخص نمودن منابع مورد نیاز توسط کمیته حسابرسی و درخواست آن از هیأت مدیره و تأیید آن توسط هیأت مدیره	AC- 58	۱	
45	جلسات کمیته حسابرسی	تشکیل جلسه با حسابرس داخلی، حسابرس مستقل و اعضای کمیته ریسک بدون حضور مدیریت	AC- 33 / AC- 32 / AC- 18 / AC- 50 / AC- 55 / AC- 58 / AC- 18 / AC- 50 / AC- 32 / AC- 58 / AC- 44 / AC- 16 / AC- 40 / AC- 33 / AC- 16 / AC- 27 / AC- 52	۱۷	
46	جلسات کمیته حسابرسی	تعداد جلسات کمیته حسابرسی	AC- 63 / AC- 33 / AC- 40 / AC- 22 / AC- 08 / AC- 09 / AC- 12 / AC- 07 / AC- 17 / AC- 25 / AC- 23 / AC- 30 / AC- 61 / AC- 62 / AC- 84 / AC- 41 / AC- 89 / AC- 60 / AC- 66 / AC- 82 / AC- 76 / AC- 56 / AC- 49 / AC- 67	۲۴	79
47	جلسات کمیته حسابرسی	درصد مشارکت اعضای کمیته حسابرسی در جلسات کمیته حسابرسی	AC- 86 / AC- 32 / AC- 56	۳	
48	جلسات کمیته حسابرسی	درصد مشارکت حسابرس مستقل و داخلی در جلسات کمیته حسابرسی	AC- 27 / AC- 58 / AC- 32 / AC- 44 / AC- 58 / AC- 32 / AC- 44 / AC- 27 / AC- 40	۹	
49	جلسات کمیته حسابرسی	درصد مشارکت مدیران ارشد و عملیاتی شرکت در جلسات کمیته حسابرسی	AC- 27 / AC- 58 / AC- 44 / AC- 58 / AC- 32 / AC- 44 / AC- 84 / AC- 27	۸	

ردیف	مؤلفه	شاخص	منابع ارجاعی	تعداد تکرار در منابع	تعداد تکرار در منابع
50	جلسات کمیته حسابرسی	زمان بندی مناسب جلسات کمیته حسابرسی در سال (در زمان تکمیل کار حسابرس مستقل، جلسات هیات مدیره و ...)	AC- 58 / AC- 32 / AC- 58	۳	
51	جلسات کمیته حسابرسی	مدت زمان هر جلسه باید طوری تنظیم شود که به اندازه کافی، موضوعات مورد بحث، استدلال، بررسی و نتیجه گیری قرار گیرد.	AC- 40 / AC- 44 / AC- 40 / AC- 16	۴	
52	جلسات کمیته حسابرسی	وجود دستور جلسه برای هر جلسه کمیته حسابرسی به صورت مکتوب	AC- 52 / AC- 50 / AC- 44 / AC- 32 / AC- 26 / AC- 33	۶	
53	جلسات کمیته حسابرسی	ارائه و وجود مدارک و مستندات و اطلاعات لازم قبل از جلسات کمیته حسابرسی	AC- 52 / AC- 50 / AC- 55 / AC- 58 / AC- 32	۵	
54	منابع کمیته حسابرسی	اختیار استفاده از مشاوران برون سازمانی و وجود منابع کافی در این خصوص	AC- 40 / AC- 20 / AC- 15 / AC- 58 / AC- 44 / AC- 32 / AC- 33 / AC- 16 / AC- 52	۹	
55	منابع کمیته حسابرسی	سهام دار بودن اعضای کمیته حسابرسی تا میزانی که استقلال آن‌ها خدشه دار نشود	AC- 76 / AC- 59	۲	
56	منابع کمیته حسابرسی	دسترسی به اطلاعات با کیفیت، کامل، دقیق و در زمان مناسب و وجود افرادی در سازمان جهت کمک به فعالیت‌های کمیته حسابرسی	AC- 58 / AC- 32 / AC- 22 / AC- 84 / AC- 53	۵	24
57	منابع کمیته حسابرسی	دریافت حق الزحمه کافی توسط اعضای کمیته حسابرسی	AC- 40	۱	
58	منابع کمیته حسابرسی	میزان قوانین مشخص در خصوص عملکرد کمیته حسابرسی در استانداردهای حاکمیت شرکتی	AC- 52 / AC- 65	۲	

ردیف	مؤلفه	شاخص	منابع ارجاعی	تعداد تکرار در منابع	تعداد تکرار در منابع
59	منابع کمیته حسابرسی	وجود برنامه زمانی برای جلسات و وظایف سالیانه اعضای کمیته حسابرسی برای برنامه ریزی کمیته حسابرسی	AC- 84 / AC- 50	۲	
60	منابع کمیته حسابرسی	وجود فرهنگ سازمانی در خصوص انتقال برخی از وظایف مدیریت به کمیته حسابرسی همانند تطبیق فعالیت شرکت با قوانین و مقررات و وجود منشور اخلاقی سازمانی	AC- 52 / AC- 44 / AC- 65	۳	
61	منشور کمیته حسابرسی	بررسی مناسب بودن دستورالعمل تشکیل کمیته حسابرسی به صورت سالیانه	AC- 06	۱	22
62	منشور کمیته حسابرسی	تأکید بر دریافت گزارش‌های دوره ای از اشخاص مختلف در برنامه مکتوب کمیته حسابرسی	AC- 33 / AC- 55 / AC- 27	۳	
63	منشور کمیته حسابرسی	تصریح اختیار ارزیابی کار حسابرس مستقل توسط کمیته حسابرسی در منشور کمیته حسابرسی	AC- 18 / AC- 20 / AC- 06	۳	
64	منشور کمیته حسابرسی	تصریح پیشنهاد عزل، نصب و یا انتخاب مجدد حسابرس مستقل توسط کمیته حسابرسی در منشور کمیته حسابرسی	AC- 06 / AC- 20	۲	
65	منشور کمیته حسابرسی	وجود دستورالعمل مصوب هیأت مدیره در خصوص تشکیل کمیته حسابرسی و وجود شرح وظایف و اختیارات مشخص	AC- 33 / AC- 32 / AC- 06 / AC- 18 / AC- 20 / AC- 58 / AC- 50 / AC- 19 / AC- 52 / AC- 65 / AC- 16 / AC- 01 / AC- 84	۱۳	

منبع: یافته‌های پژوهشگر

پ) وظایف و مسئولیت‌های کمیته حسابرسی

در این بعد شاخص‌های مربوط به وظایف کمیته حسابرسی که بر مبنای منشور فعالیت کمیته حسابرسی می‌بایست انجام دهد، پرداخته شده است. کمیته حسابرسی به عنوان یکی از کمیته‌های غیر اجرایی هیأت مدیره و وظیفه نظارت بر گزارش‌گری مالی و غیر مالی و حصول اطمینان از صحت و کفایت عملکرد کمیته

حسابرسی را بر عهده دارد. همچنین تعامل با حسابرس مستقل و حصول اطمینان از استقلال و اثربخشی فعالیت‌های ایشان و همچنین حسابرس داخلی شرکت از وظایف اصلی کمیته حسابرسی می‌باشد.

جدول ۱۰ - شاخص‌های ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی - بعد وظایف و مسئولیت‌های کمیته حسابرسی

ردیف	مولفه	شاخص	منابع ارجاعی	تعداد تکرار در منابع	تعداد تکرار در منابع
66	تعامل با حسابرس داخلی و نظارت بر فعالیت آن	ارتباط با مدیر حسابرسی داخلی؛ بررسی موضوعات بررسی شده توسط واحد حسابرسی داخلی و پیگیری جهت رفع نکات مورد نظر	AC- 33 / AC- 55 / AC- 58 / AC- 50 / AC- 44 / AC- 58 / AC- 44 / AC- 16 / AC- 27 / AC- 08 / AC- 29 / AC- 11 / AC- 84 / AC- 90 / AC- 46 / AC- 48 / AC- 71 / AC- 79 / AC- 85 / AC- 54 / AC- 52	۲۱	56
67	تعامل با حسابرس داخلی و نظارت بر فعالیت آن	ارزیابی اثربخشی فعالیت‌های کنترلی موجود در صورت نبود واحد حسابرسی داخلی و کسب اطمینان معقول نسبت به اثربخشی فعالیت‌های کنترلی موجود	AC- 27 / AC- 44 / AC- 58	۳	56
68	تعامل با حسابرس داخلی و نظارت بر فعالیت آن	ارسال گزارش‌های حسابرسی داخلی به هیئت مدیره شرکت حسب ضرورت همانند گزارش‌های مربوط به مدیریت ریسک و کنترل‌های داخلی	AC- 27 / AC- 55 / AC- 32 / AC- 44	۴	56
69	تعامل با حسابرس داخلی و نظارت بر فعالیت آن	بررسی استقلال و هدف‌مندی حسابرس داخلی در عمل و مطابقت با منشور تشکیل واحد حسابرسی داخلی	AC- 40 / AC- 55 / AC- 44 / AC- 58	۴	56
70	تعامل با حسابرس داخلی و نظارت بر فعالیت آن	بررسی صلاحیت و توانایی‌های مدیر و کارکنان واحد حسابرسی داخلی	AC- 40 / AC- 58 / AC- 55 / AC- 44	۴	56
71	تعامل با حسابرس داخلی و نظارت بر فعالیت آن	بررسی و ارسال برنامه سالانه واحد حسابرسی داخلی و کفایت منابع مورد نیاز آن به هیئت مدیره جهت تصویب	AC- 27 / AC- 58 / AC- 18 / AC- 50 / AC- 32 / AC- 44 / AC- 40 / AC- 11	۸	56

ردیف	مولفه	شاخص	منابع ارجاعی	تعداد تکرار در منابع	تعداد تکرار در منابع
72	تعامل با حسابرس داخلی و نظارت بر فعالیت آن	پیشنهاد به هیئت مدیره برای انتصاب، برکناری و تعیین حقوق و مزایا و پاداش مدیر حسابرسی داخلی	AC- 16 / AC- 50 / AC- 44	۳	
73	تعامل با حسابرس داخلی و نظارت بر فعالیت آن	نظارت و بررسی اثربخشی و عملکرد صحیح حسابرسی داخلی طبق ضوابط و مقررات	AC- 40 / AC- 58 / AC- 44 / AC- 44 / AC- 58 / AC- 32 / AC- 18 / AC- 50 / AC- 27	۹	
74	تعامل با حسابرس مستقل و نظارت بر فعالیت آن	ارزیابی یافته‌های حسابرس مستقل در جریان کار حسابرسی و درخواست از مدیریت جهت ارائه توضیح و مرتفع نمودن موارد	AC- 40 / AC- 58 / AC- 32 / AC- 44 / AC- 18 / AC- 50 / AC- 15 / AC- 06 / AC- 44 / AC- 55 / AC- 18 / AC- 32 / AC- 52 / AC- 27 / AC- 33 / AC- 40 / AC- 27 / AC- 33 / AC- 83	۱۹	
75	تعامل با حسابرس مستقل و نظارت بر فعالیت آن	پیشنهاد انتخاب، عزل و نصب حسابرس مستقل و تعیین حق الزحمه وی	AC- 33 / AC- 50 / AC- 44 / AC- 32 / AC- 15 / AC- 58 / AC- 18 / AC- 40 / AC- 27 / AC- 16 / AC- 54 / AC- 78	۱۲	
76	تعامل با حسابرس مستقل و نظارت بر فعالیت آن	بررسی برنامه سالیانه حسابرس مستقل و مناسب بودن پوشش آن در زمینه تغییرات کسب و کار، ریسک‌های جدید تجاری و ...	AC- 84 / AC- 50 / AC- 58 / AC- 44 / AC- 18	۵	56
77	تعامل با حسابرس مستقل و نظارت بر فعالیت آن	برقراری امکان ارتباط آزاد و کامل حسابرس مستقل با کمیته حسابرسی	AC- 33 / AC- 55 / AC- 44 / AC- 40 / AC- 08 / AC- 84 / AC- 54	۷	
78	تعامل با حسابرس مستقل و نظارت بر فعالیت آن	پایش استقلال حسابرس مستقل و عدم تضاد منافع بالقوه آن با توجه به آیین رفتار حرفه‌ای حاکم بر حسابرس مستقل	AC- 40 / AC- 20 / AC- 18 / AC- 58 / AC- 32 / AC- 55 / AC- 44	۷	

ردیف	مؤلفه	شاخص	منابع ارجاعی	تعداد تکرار در منابع	تعداد تکرار در منابع
79	تعامل با حسابرس مستقل و نظارت بر فعالیت آن	وجود استراتژی مشخص در زمینه اخذ خدمات غیرحسابرسی از موسسه حسابرسی با توجه به قوانین و مقررات	AC- 40 / AC- 50 / AC- 44 / AC- 15 / AC- 58 / AC- 33	۶	
80	نظارت بر اثربخشی کنترل‌های داخلی و سیستم‌های مدیریت ریسک	ارائه اطلاعات مربوط به ریسک‌های قانونی شرکت به کمیته حسابرسی	AC- 33	۱	26
81	نظارت بر اثربخشی کنترل‌های داخلی و سیستم‌های مدیریت ریسک	بررسی گزارشات اثربخشی ساختار کنترل‌های داخلی	AC- 16 / AC- 32 / AC- 55 / AC- 58 / AC- 50 / AC- 18 / AC- 44 / AC- 52 / AC- 40 / AC- 27 / AC- 84 / AC- 53 / AC- 78	۱۳	
82	نظارت بر اثربخشی کنترل‌های داخلی و سیستم‌های مدیریت ریسک	بررسی سیستم‌های کنترلی جهت مطابقت فعالیت‌های شرکت با قوانین و مقررات حاکم بر کسب و کار شرکت	AC- 32	۱	
83	نظارت بر اثربخشی کنترل‌های داخلی و سیستم‌های مدیریت ریسک	بررسی فرآیندهای مربوط به ارزیابی و مدیریت ریسک‌های گوناگون	AC- 52 / AC- 18 / AC- 58 / AC- 32 / AC- 55 / AC- 50 / AC- 27 / AC- 78	۸	

ردیف	مؤلفه	شاخص	منابع ارجاعی	تعداد تکرار در منابع	تعداد تکرار در منابع
84	نظارت بر اثربخشی کنترل‌های داخلی و سیستم‌های مدیریت ریسک	بررسی گزارشات حسابرسان داخلی و مستقل در خصوص کنترل‌های داخلی و ریسک‌های مربوطه	AC- 84 / AC- 18 / AC- 58	۳	
85	نظارت بر فرآیندهای بازدارنده از وقوع فساد و تقلب	ایجاد ساختاری در شرکت جهت ارائه اطلاعات مهم توسط افراد شرکت (سوت زن‌ها)	AC- 40 / AC- 58 / AC- 50 / AC- 32 / AC- 27 / AC- 84	۶	
86	نظارت بر فرآیندهای بازدارنده از وقوع فساد و تقلب	بررسی فرآیندهای مربوط به کشف تقلب و فساد و کنترل‌های پیشگیرانه	AC- 27	۱	15
87	نظارت بر فرآیندهای بازدارنده از وقوع فساد و تقلب	بررسی موضوعات و گزارشات مربوط به عدم رعایت قوانین و مقررات و فرآیندهای مدیریت ریسک	AC- 27 / AC- 58 / AC- 18 / AC- 44 / AC- 32 / AC- 27 / AC- 78	۷	
88	نظارت بر فرآیندهای بازدارنده از وقوع فساد و تقلب	درخواست از حسابرس مستقل جهت بررسی نقاط ضعف کنترل‌های داخلی که دارای ریسک بالایی برای ایجاد فساد و تقلب بوده	AC- 58	۱	
89	نظارت بر گزارش‌گری مالی و غیر مالی و شناخت نسبت به کسب و کار	بررسی سیستم‌های اطلاعاتی شرکت	AC- 40	۱	37

ردیف	مؤلفه	شاخص	منابع ارجاعی	تعداد تکرار در منابع	تعداد تکرار در منابع
90	نظارت بر گزارش‌گری مالی و غیر مالی و شناخت نسبت به کسب و کار	بررسی شفافیت و کامل بودن افشائیات در صورت‌های مالی همانند گزارش‌های تحلیل مدیریتی و بررسی مالی (MD&A) ³⁸	AC- 75 / AC- 18 / AC- 18 / AC- 55	۴	
91	نظارت بر گزارش‌گری مالی و غیر مالی و شناخت نسبت به کسب و کار	بررسی صورت‌های مالی نهایی سالیانه و هرگونه نقطه نظر حسابرس مستقل	AC- 27 / AC- 06 / AC- 18 / AC- 50 / AC- 40 / AC- 52 / AC- 01 / AC- 84 / AC- 53 / AC- 78	۱۰	
92	نظارت بر گزارش‌گری مالی و غیر مالی و شناخت نسبت به کسب و کار	بررسی قوانین و مقررات مربوطه در زمینه کاربر استانداردهای حسابداری و مناسب بودن سیاست‌ها، برآوردها و قضاوت‌های انجام شده	AC- 52 / AC- 18 / AC- 44 / AC- 70 / AC- 55 / AC- 32 / AC- 27 / AC- 44 / AC- 58 / AC- 40 / AC- 84 / AC- 70	۱۲	
93	نظارت بر گزارش‌گری مالی و غیر مالی و شناخت نسبت به کسب و کار	بررسی گزارش‌های مالی فصلی قبل از انتشار	AC- 27 / AC- 44 / AC- 50 / AC- 40	۴	
94	نظارت بر گزارش‌گری مالی و غیر مالی و شناخت نسبت به کسب و کار	بررسی گزارش‌های منتشر شده در رسانه-ها در خصوص سود هر سهم و گزارش-های ارائه شده به تحلیل‌گران	AC- 40 / AC- 18	۲	
95	نظارت بر گزارش‌گری مالی و غیر مالی و	کسب اطمینان معقول نسبت به قابلیت اطمینان و به موقع بودن گزارش‌های مالی شرکت	AC- 32 / AC- 58 / AC- 55 / AC- 44	۴	

ردیف	مؤلفه	شاخص	منابع ارجاعی	تعداد تکرار در منابع	تعداد تکرار در منابع
	شناخت نسبت به کسب و کار				

منبع: یافته‌های پژوهشگر

مرحله ششم) کنترل کیفیت

در خصوص کنترل کیفیت نتایج روش فراترکیب می‌بایست در جستجو و انتخاب منابع، استخراج داده‌ها و تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌ها نکاتی رعایت گردد تا قابلیت اتکا نتایج را افزایش داد. با توجه به نحوه جستجوی منابع در پایگاه‌های اطلاعاتی که در مراحل قبل تشریح گردید، محقق سعی نموده منابع مرتبط به موضوع پژوهش را که از کیفیت قابل قبولی با توجه به معیارهای ذکر شده در روش CASP برخوردار بوده، مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار دهد. همچنین در استخراج شاخص‌های ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی، با بررسی دقیق منابع و استفاده از کدگذاری باز، سعی شده تا تمامی جنبه‌های ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی مطرح شده در منابع پوشش داده شود و همچنین در دسته‌بندی شاخص‌ها نیز با توجه به مطالب ذکر شده در منابع سعی شده تا بر اساس تشابه مفهومی، چارچوبی نظام‌مند برای ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی ارائه گردد.

جهت بررسی کیفیت کدگذاری محوری، از روش توافق بین دو کدگذار استفاده شده است (رات و همکاران، ۲۰۱۹). بدین ترتیب که روش انجام پژوهش و شاخص‌های استخراج شده توسط پژوهشگر در اختیار ۲ فرد متخصص در زمینه کمیته حسابرسی قرار گرفته و از طریق یک پرسشنامه ۱۶ سواله از افراد مذکور در خصوص درستی انجام روش پژوهش سوال شده است. بر اساس نتایج پرسشنامه مذکور و فرمول ۱ ضریب توافق کاپا محاسبه گردیده است:

$$K = \frac{P_o - P_e}{1 - P_e} \quad (1)$$

در رابطه فوق P_o برابر است با نسبت واحدهایی که در مورد آن‌ها توافق وجود دارد و P_e نیز نسبت واحدهایی است که احتمال می‌رود توافق تصادفی (شانسی) باشد.

جدول ۱۱ - ضریب کاپا

توافق	عدم توافق	نتایج حاصل از بررسی میزان توافق ۲ متخصص
13	3	تعداد پاسخ‌های داده شده
۰/8125	۰/1875	نسبت به کل
۰/769		ضریب کاپا

منبع: یافته‌های پژوهشگر

با توجه به این که ضریب کاپا بالاتر از ۰/۶ می‌باشد می‌توان استدلال نمود که سطح توافق ۲ کدگذار معنادار و مورد پذیرش است.

مرحله هفتم) ارائه یافته‌ها

در این مرحله ابتدا با استفاده از روش آنتروپی شانون و فراوانی هر شاخص بار اطلاعاتی و سطح اهمیت آن مشخص می‌گردد. در روش آنتروپی شانون جهت یافتن میزان پشتیبانی پژوهش‌های گذشته از یافته‌های پژوهش، میزان فراوانی هر یافته مشخص شده و با محاسبه بار اطلاعاتی هر یافته، سطح اهمیت آن مشخص می‌گردد. برای محاسبه بار اطلاعاتی عدم اطمینان و ضریب اهمیت از روابط ذیل استفاده می‌شود. در یک ماتریس تصمیم که m گزینه براساس n معیار ارزیابی شده است با استفاده از مفهوم آنتروپی می‌توان به تعیین وزن معیارها پرداخت. اگر ماتریس تصمیم را با X و هر درایه آن را با x_{ij} نشان دهیم ابتدا ماتریس تصمیم باید نرمال شود. ماتریس نرمال با N و هر درایه آن را با n_{ij} نشان داده می‌شود. در تکنیک آنتروپی نرمال‌سازی بروش خطی صورت می‌گیرد.

$$n_{ij} = \frac{x_{ij}}{\sum x_{ij}} \quad (۲)$$

وزن نهایی با الگوریتم زیر محاسبه خواهد شد.

$$\begin{aligned} k &= \frac{1}{\ln(a)}; a = \text{تعداد گزینه‌ها} \\ E_j &= -k \sum [n_{ij} \ln(n_{ij})] \\ D_j &= 1 - E_j \\ W_j &= \frac{D_j}{\sum D_j} \end{aligned} \quad (۳)$$

در جدول ۱۲ نتایج حاصل از اجرای روش آنتروپی بر روی داده‌های پژوهش ارائه شده است.

جدول ۱۲ - نتایج حاصل از اجرای روش آنتروپی

ابعاد	مولفه	فراوانی	$\sum_{i=1}^m P_{ij} * Ln P_{ij}$	بار اطلاعاتی (E_j)	ضریب اهمیت (W_j)
ترکیب تیم کمیته حسابرسی	استقلال اعضای کمیته حسابرسی	52	۳/۲۸-	۰/۷۶	۰/۰۸۲
ترکیب تیم کمیته حسابرسی	تخصص اعضای کمیته حسابرسی	93	۳/۷۲-	۰/۸۶	۰/۰۹۳
ترکیب تیم کمیته حسابرسی	تعداد اعضای کمیته حسابرسی	29	۳/۳۲-	۰/۷۷	۰/۰۸۳
ترکیب تیم کمیته حسابرسی	توانایی اعضای کمیته حسابرسی	69	۳/۴۷-	۰/۸۰	۰/۰۸۷
ترکیب تیم کمیته حسابرسی	توانایی رئیس کمیته حسابرسی	18	۲/۲۶-	۰/۵۲	۰/۰۵۷
فرآیندهای کاری و گزارش-گری کمیته حسابرسی	تعامل با حسابرس داخلی و نظارت بر فعالیت آن	56	۲/۷۴-	۰/۶۳	۰/۰۶۹
فرآیندهای کاری و گزارش-گری کمیته حسابرسی	تعامل با حسابرس مستقل و نظارت بر فعالیت آن	56	۲/۷۳-	۰/۶۳	۰/۰۶۸
فرآیندهای کاری و گزارش-گری کمیته حسابرسی	نظارت بر اثربخشی کنترل‌های داخلی و سیستم‌های مدیریت ریسک	26	۲/۵۶-	۰/۵۹	۰/۰۶۴
فرآیندهای کاری و گزارش-گری کمیته حسابرسی	نظارت بر فرآیندهای جلوگیری کننده از وقوع فساد و تقلب‌های احتمالی در شرکت	15	-۲/۰۳	۰/۴۷	۰/۰۵۱
فرآیندهای کاری و گزارش-گری کمیته حسابرسی	نظارت بر گزارش‌گری مالی و غیر مالی و شناخت نسبت به کسب و کار	37	-۲/۶۲	۰/۶۱	۰/۰۶۶
وظایف و مسئولیت‌های کمیته حسابرسی	ارتباط با هیأت مدیره	14	-۱/۷۷	۰/۴۱	۰/۰۴۴
وظایف و مسئولیت‌های کمیته حسابرسی	ارتباط با سهام داران	9	-۱/۰۰	۰/۲۳	۰/۰۲۵

ابعاد	مؤلفه	فراوانی	$\sum_{i=1}^m P_{ij} * Ln P_{ij}$	بار اطلاعاتی (E_j)	ضریب اهمیت (W_j)
وظایف و مسئولیت‌های کمیته حسابرسی	جلسات کمیته حسابرسی	79	-۳/۲۰	۰/۷۴	۰/۰۸۰
وظایف و مسئولیت‌های کمیته حسابرسی	منابع کمیته حسابرسی	24	-۲/۶۹	۰/۶۲	۰/۰۶۷
وظایف و مسئولیت‌های کمیته حسابرسی	منشور کمیته حسابرسی	22	-۲/۵۶	۰/۵۹	۰/۰۶۴
جمع		599	-	-	1

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۵- بحث و نتیجه گیری

ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی با توجه به نقش قابل توجه آن در پیاده‌سازی نظام حاکمیت شرکتی امری ضروری است. با توجه به عدم وجود چارچوب جامعی در زمینه ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی در پژوهش‌های انجام شده در داخل و خارج از کشور، در پژوهش حاضر سعی گردید تا با مطالعه طیف وسیعی از تحقیقات پیشین به چارچوب جامعی در زمینه شاخص‌ها، مؤلفه‌ها و ابعاد ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی دست پیدا شود. بر اساس یافته‌های پژوهش ابعاد عملکرد کمیته حسابرسی را می‌توان در ۳ بعد ترکیب تیم کمیته حسابرسی، وظایف و مسئولیت‌های کمیته حسابرسی و فرآیندهای کاری و گزارش‌گری کمیته حسابرسی تقسیم‌بندی نمود.

در بعد ترکیب تیم کمیته حسابرسی، با توجه به ادبیات غنی در این زمینه ۳۲ شاخص در ۵ مؤلفه شناسایی گردید که پس از اجرای روش آماری آنتروپی شانون، ضریب اهمیت و بار اطلاعاتی شاخص‌های مربوط به مؤلفه‌های تخصص، توانایی، تعداد و استقلال اعضای کمیته حسابرسی به ترتیب بیشترین اهمیت را ارائه نمود. در این بعد شاخص‌های مدت زمان فعالیت به عنوان عضو کمیته حسابرسی شرکت‌های مختلف، افزایش داوطلبانه تعداد اعضای کمیته حسابرسی، تطبیق عملکرد اعضا با انتظارات عمومی جامعه از کمیته حسابرسی، تنوع جنسیتی در کمیته حسابرسی، توانایی کسب اطلاعات در خارج از جلسات رسمی کمیته حسابرسی و آگاهی رئیس کمیته حسابرسی نسبت به تمام ابعاد گزارش‌گری مالی و مدیریت ریسک، شاخص‌هایی بوده‌اند که در قوانین و استانداردهای عملکرد کمیته حسابرسی منتشر شده توسط بورس‌های کشورهای مختلف جهان مورد توجه قرار نگرفته و در پژوهش‌های انجام شده اثربخشی شاخص‌های مذکور در عملکرد کمیته حسابرسی یافت گردیده است.

در بعد فرآیندهای کاری و گزارش‌گری کمیته حسابرسی، نیز ۳۱ شاخص در ۵ مؤلفه شناسایی گردید. با استفاده از نتایج روش آنتروپی شانون، به ترتیب تعامل با حسابرسی داخلی، تعامل با حسابرس مستقل، نظارت بر گزارش‌گری مالی و غیر مالی، نظارت بر اثربخشی ساختار کنترل‌های داخلی و نظارت بر فرآیندهای بازدارنده وقوع تقلب و فساد دارای بیشترین بار اطلاعاتی و سطح اهمیت می‌باشد. در این بعد شاخص‌های زمان‌بندی مناسب جلسات کمیته حسابرسی در سال، دسترسی کافی به اطلاعات در زمان مناسب، تأکید بر دریافت گزارش‌های دوره‌ای از اشخاص مختلف در منشور کمیته حسابرسی و وجود قوانین مشخص در خصوص عملکرد کمیته حسابرسی در استانداردهای حاکمیت شرکتی، از جمله شاخص‌هایی بوده که کمتر مورد توجه قانون-گذاران و سازمان‌های بورس کشورهای مختلف قرار گرفته است.

در بعد وظایف و مسئولیت‌های کاری کمیته حسابرسی نیز ۳۲ شاخص در ۵ مؤلفه شناسایی گردید که بر اساس نتایج روش آنتروپی شانون، از نظر سطح اهمیت و بار اطلاعاتی به ترتیب جلسات کمیته حسابرسی، منابع، منشور، ارتباط با هیأت مدیره و ارتباط با سهام‌داران دارای بیشترین سطح اهمیت و بار اطلاعاتی بوده است. در این بعد شاخص‌های ارائه اطلاعات مربوط به ریسک‌های قانونی شرکت به کمیته حسابرسی، ایجاد ساختاری در شرکت جهت ارائه اطلاعات مهم توسط افراد شرکت (سوت زن‌ها) و بررسی فرآیندهای مربوط به کشف تقلب و فساد و کنترل‌های پیشگیرانه از جمله شاخص‌هایی بوده‌اند که کمتر مورد توجه قانون‌گذاران و سازمان‌های بورس کشورهای مختلف قرار گرفته‌اند.

پیشنهاد می‌گردد در پژوهش‌های آتی با استفاده از شاخص‌های ارائه شده در پژوهش حاضر به صورت میدانی اثربخشی شاخص‌ها در راستای بهبود عملکرد کمیته حسابرسی با استفاده از اطلاعات واقعی شرکت‌ها مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گیرد. همچنین به سازمان بورس و اوراق بهادار کشور نیز پیشنهاد می‌گردد با توجه به تحولات مداوم محیط اقتصادی در جهان و نیز در کشور، از نتایج پژوهش حاضر در راستای بهبود منشور کمیته حسابرسی مصوب سال ۱۳۹۱ استفاده گردد. از طرفی نیز به سازمان بورس و اوراق بهادار پیشنهاد می‌گردد که جهت شفاف‌تر شدن عملکرد کمیته‌های حسابرسی برای استفاده‌کنندگان از اطلاعات مالی، چارچوب مشخصی برای ارائه گزارش عملکرد کمیته حسابرسی توسط ناشران پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار، مزاد بر موارد مرسوم ارائه شده در گزارش تفسیری هیأت مدیره مشخص و الزامی گردد. به عنوان مثال می‌توان مواردی همچون نتایج ارزیابی اثربخشی و کارایی حسابرس مستقل و داخلی و شاخص‌های انتخاب شده در این خصوص، دلایل انتخاب مجدد یا عزل حسابرس مستقل، برنامه سالیانه کمیته حسابرسی و درصد تحقق آن، گزارش نتایج تعاملات انجام شده با حسابرس مستقل و داخلی در خصوص کیفیت کنترل-های داخلی و گزارش‌گری مالی و اقدامات انجام شده در راستای بهبود آن‌ها، تعداد جلسات برگزار شده با حسابرس مستقل و حسابرسی داخلی و سایر مدیران عملیاتی شرکت، درصد مشارکت هر یک از اعضای کمیته حسابرسی و سایر افراد دعوت شده در جلسات کمیته حسابرسی و سایر شاخص‌های مورد نظر را تحت چارچوب مشخصی به ناشران ابلاغ نمود تا در گزارش تفسیری سالانه هیأت مدیره خود آن را منتشر نمایند.

همچنین به سازمان‌ها پیشنهاد می‌گردد که با استفاده از شاخص‌های مطرح شده در پژوهش حاضر، عملکرد کمیته حسابرسی خود را در دوره‌های ارزیابی مشخص، مورد سنجش قرار داده و نتایج آن را به ذینفع خدمات کمیته حسابرسی (هیأت مدیره) گزارش نمایند. در این خصوص پیشنهاد می‌گردد در فرآیند مذکور، به تخصص و توانایی اعضای کمیته حسابرسی، تعامل با حسابرس داخلی و حسابرس مستقل و جلسات کمیته حسابرسی توجه بیشتری شود؛ که در این خصوص می‌توان جزئیات هر مؤلفه مذکور را از طریق بررسی با استفاده از شاخص‌های ارائه شده در پژوهش حاضر استخراج نمود.

فهرست منابع

- ۱) آروین حسین و حمیدرضا یزدانی، (۱۳۹۷)، "طراحی مدل ارزیابی عملکرد حسابرسان دیوان محاسبات کشور: بخش تعریف عملکرد"، *دانش حسابرسی*، ۱۸ (۷۳)، صص ۱۰۳-۱۲۱،
- ۲) بذرافشان، آمنه، (۱۳۹۵)، "اثرگذاری کیفیت کمیته حسابرسی بر تحقق اهداف کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی"، *مطالعات تجربی حسابداری مالی*، شماره ۵۲، صص ۱۷۹-۲۸۴،
- ۳) توانگر حمزه کلایی، افسانه و مهدی اسکافی اصل، (۱۳۹۷)، "ارتباط بین قدرت مدیرعامل، ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت کنترل داخلی"، *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی*، شماره ۳۸، صص ۱۸۷-۲۰۷،
- ۴) حاجیه‌ها، زهره و عادل آزادزاده، (۱۳۹۸)، "ویژگی‌های کمیته حسابرسی و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی با تأکید بر اندازه مؤسسه حسابرسی و حاکمیت شرکتی"، *دانش حسابداری مالی*، ۶(۳)، صص ۹۵-۱۱۷،
- ۵) حساس یگانه، یحیی، روح اله صدیقی و فاطمه حسن‌زاده، (۱۳۹۵)، "رابطه کیفیت حسابرسی مستقل و کمیته حسابرسی با مدیریت سود و مدیریت جریان نقدی"، *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، شماره ۲۲، صص ۱۳-۲۴،
- ۶) حیدری نژاد، قدرت اله، بابک جمشیدی نوید و مهرداد قنبری، (۱۳۹۹)، "شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت کمیته حسابرسی"، *دانش حسابرسی*، ۲۰ (۷۹)، صص ۳۱۶-۳۴۴،
- ۷) خوئینی، بهداد، محسن فقیه و مهرداد شفیعی، (۱۳۹۷)، "ارتباط بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی با معیارهای عملکرد شرکت‌ها"، *تحقیقات حسابداری و حسابرسی*، ۱۰(۴۰)، صص ۱۰۵-۱۲۶،
- ۸) داداشی، ایمان و محمد نوروزی، (۱۳۹۷)، "ارائه مدلی برای تبیین اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی مبتنی بر معادلات ساختاری"، *پژوهش‌های تجربی حسابداری*، شماره ۸، صص ۲۵۱-۲۸۲،
- ۹) دارابی، رویا و مجید معروف‌خانی، (۱۳۹۴)، "ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی"، *دومین همایش ملی حاکمیت شرکتی*، دانشگاه الزهراء، صص ۱-۱۰،

- ۱۰) دریاباری، عباس، قدرت اله طالب نیا، محمد خدایی وله زاقرد، محمد احمدی فائق و حمیدرضا وکیلی فرد، (۱۳۹۹)، "طراحی مدل و ارزیابی نقش تعدیلی ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر رابطه بین کیفیت گزارشگری مالی و ریسک سقوط قیمت سهام در شرکت‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران"، *فصلنامه علمی-پژوهشی اقتصاد و مدیریت شهری*، ۸ (۳۱)، صص ۱۰۹-۱۲۴.
- ۱۱) رویایی، رمضان علی و محمد ابراهیمی، (۱۳۹۴)، "بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر سطح افشای داوطلبانه اخلاق"، *فصلنامه حسابداری مالی*، شماره ۲۵، صص ۷۱-۸۸.
- ۱۲) زارعی، علیرضا و معصومه قاسمی، (۱۳۹۵)، "اثر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی"، *بررسی‌های حسابداری*، شماره ۱۲، صص ۴۳-۶۴.
- ۱۳) زلفی، حسن، محمد نوروزی، غلامحسین اسدی و محمد کزازی، (۱۳۹۸)، "ویژگی‌های کمیته حسابرسی، هزینه بدهی و کارایی سرمایه‌گذاری"، *پژوهش‌های حسابداری مالی*، (۱)۱۱، صص ۱۰۱-۱۱۶.
- ۱۴) سازمان بورس و اوراق بهادار، (۱۳۹۱)، "منشور کمیته حسابرسی"، تهران، ایران، صص ۱-۶.
- ۱۵) سپاسی، سحر و مرتضی کاظم‌پور، (۱۳۹۴)، "تأثیر وجود کمیته حسابرسی و واحد حسابرسی داخلی بر هموارسازی سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار"، *دو ماهنامه حسابرسان داخلی*، شماره ۵ و ۶، صص ۶۱-۷۴.
- ۱۶) جامعی، رضا و آزاده رستمیان، (۱۳۹۴)، "تأثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر ویژگی‌های سود پیش‌بینی شده"، *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی*، شماره ۲۹، صص ۱-۱۷.
- ۱۷) صالحی، تابنده، مهدی بهارمقدم و احمد خدای‌پور، (۱۳۹۰)، "عوامل مؤثر بر اثربخشی کمیته حسابرسی و موانع استقرار آن"، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید باهنر کرمان*، صص ۱۲-۸۵.
- ۱۸) صفری گرایلی، مهدی، یاسر رضائی پسته نوئی و محمد نوروزی، (۱۳۹۶)، "ارائه مدلی برای تبیین اثربخشی کمیته حسابرسی و محتوای ارزشی اطلاعات حسابداری"، *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، شماره ۲۴، صص ۱-۱۲.
- ۱۹) علوی طبری، سیدحسین و راضیه عصابخش، (۱۳۸۹)، "نقش کمیته‌ی حسابرسی و بررسی موانع ایجاد و به‌کارگیری آن در ایران"، *پیشرفت‌های حسابداری*، شماره ۲، صص ۱۵۵-۱۷۷.
- ۲۰) علوی، سید مصطفی و محمدحسین قائمی، (۱۳۹۶)، "آسیب‌شناسی کمیته‌های حسابرسی"، *دانش حسابرسی*، ۱۷ (۶۸)، صص ۱۲۷-۱۴۷.
- ۲۱) علوی، سیدمصطفی، محمدحسین قائمی و جواد رضازاده، (۱۳۹۶)، "بررسی تأثیر فعالیت‌های کمیته‌های حسابرسی بر گزارشگری مالی"، *پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی*، شماره ۶، صص ۳۵-۶۶.

- ۲۲) فخاری، حسین، جواد محمدی و محمدحسن نتاج کردی، (۱۳۹۴)، "بررسی اثر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر مدیریت سود از طریق اقلام واقعی"، *مطالعات تجربی حسابداری مالی*، سال ۵۱، شماره ۲۱، صص ۵۱۹-۵۲۱.
- ۲۳) قائمی، فاطمه، زهرا مرادی و غلامحسین علوی، (۱۳۹۹)، "تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کنترل‌های داخلی و مدیریت سود"، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، شماره ۴۶، صص ۲۵۹-۲۸۰.
- ۲۴) کردلویی، حمیدرضا و وحید یوسفی، (۱۳۹۶)، "ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت صورت‌های مالی"، *مدیریت کسب و کار*، شماره ۳۶، صص ۹۳-۱۰۹.
- ۲۵) کرمی، غلامرضا و صغری فصیحی، (۱۳۹۵)، "تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر ارتباط ارزشی اطلاعات حسابداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، *همایش ملی حسابرسی و نظارت مالی ایران*، صص ۱-۱۵.
- ۲۶) محمدپور، مسعود و شاهرخ شهبابی، (۱۳۹۳)، "ساز و کار کمیته حسابرسی اثربخش"، *مجله حسابداری*، تهران، صص ۵۰-۵۷.
- ۲۷) محمدی، رضا، رویا دارابی و فاطمه صراف، (۱۳۹۹)، "بررسی عوامل مؤثر در کارایی کمیته‌های حسابرسی با استفاده از روش فراترکیب (متاسنتز)"، *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۹(۳۴)، صص ۱۰۷-۱۲۶.
- ۲۸) نیکبخت، محمدرضا و مریم قدس، (۱۳۹۸)، "ارائه مدل ارزیابی عملکرد حسابرسی داخلی در ایران"، *پژوهش‌های تجربی حسابداری*، شماره ۳۳، صص ۱۰۱-۱۲۹.
- 29) Abbott, L. J., and Parker, S. (2000). "Audit Committee Characteristics and Auditors Selection", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 19(2), PP. 47-66
- 30) Albersmann, B. T., & Hohenfels, D. (2017), "Audit Committees and Earnings Management—Evidence from the German Two-tier board System", *Schmalenbach Business Review*, 18(2), PP. 147-178.
- 31) Al-dhamari, R., & Ku Ismail, K. N. I. (2017), "Governance Structure, Ownership Structure and Earnings Predictability: Malaysian evidence", *Asian Academy of Management Journal of Accounting and Finance*, 9(1), PP. 1-23.
- 32) Alhababsah, S., & Yekini, S. (2021), "Audit Committee and Audit Quality: An Empirical Analysis Considering Industry Expertise, Legal Expertise and Gender Diversity", *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 42, 100377.
- 33) Al-Matari, Y. A., Al-Swidi, A. K., & Fadzil, F. H. B. (2012), "Audit Committee Effectiveness and Performance of Saudi Arabia Listed Companies", *Wulfenia Journal*, 19(8), PP. 169-188.
- 34) Al-Okaily, J., & BenYoussef, N. (2020), "Audit Committee Effectiveness and Non-audit Service Fees: Evidence from UK Family Firms", *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 41, 100356.

- 35) Al-Shaer., H aly., S. and Steven, T. (2017), "Audit Committees and Financial Reporting Quality: Evidence from UK Environmental Accounting Disclosures", *Journal of Applied Accounting Research*, 18, PP. 2-21,
- 36) American Law Institute (1994), "Principles of Corporate Governance: Analysis and Recommendations", the American Law Institute Publishers, St. Paul: MN. - American Law Institute, *Principles of Corporate Governance: Analysis and Recommendations* (St. Paul, MN: American Law Institute Publishers, 1994), Part 3.05, PP. 103. - Anonymous, "SEC Chief Suggests Voluntary Policing in Business Ethics, Other Groups Cited as Examples in Corporate Accountability, Standards", *Wall Street Journal*, 25 October 1979,
- 37) Archambeault, D., & DeZoort, F. T. (2001), "Auditor Opinion Shopping and the Audit Committee: An Analysis of Suspicious Auditor Switches", *International Journal of Auditing*, 5(1), PP. 33-52.
- 38) Arnold, H.J. & Feldman, D.C. (1986), "Organizational Behavior", New youk McGraw-Hill,
- 39) Australian Securities Exchange. (2010), "ASX CGC Principles of Good Corporate Governance and best Practice Recommendation", *Recommendations and Guidance in Relation to Audit Committees*
- 40) Baatwah, S.R., Salleh, Z., & Stewart, J. (2019), "Audit Committee Chair Accounting Expertise and Audit Report Timeliness: The Moderating Effect of Chair Characteristics", *Asian Review of Accounting*, 27 (2), PP. 273-306
- 41) Baxter, P., & Cotter, J. (2009), "Audit Committees and Earnings Quality", *Accounting & Finance*, 49(2), PP. 267-290.
- 42) Beasley, M. S., Carcello, J. V., Hermanson, D. R., and Neal, T. L. (2009), "The Audit Committee Oversight Process", *Contemporary Accounting Research*, Vol. 26 No. 1, PP. 65-122,
- 43) Beasley, M.S., Carcello, J.V., Hermanson, D.R., Lapidés, P.D., (2000), "Fraudulent Financial Reporting: Consideration of Industry Traits and Corporate Governance Mechanisms", *Accounting Horizons* 14, PP. 441-454.
- 44) Beasley, M.S., Salterio, S.E., (2001), "The Relationship between board Characteristics and Voluntary Improvements in Audit Committee Composition and Experience", *Contemporary Accounting Research* 18, PP. 539-570.
- 45) Bedard, J. and Genron, Y. (2010), "Strengthening the Financial Reporting System: Can Audit Committees Deliver?", *International Journal of Auditing*, 14, PP. 174-210,
- 46) Bedard, J., Chtourou, S.M. and Courteau, L. (2004), "The Effect of Audit Committee Expertise, Independence and Activity on Aggressive Earning Management", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 23(2), PP. 13-35,
- 47) Bishop, W. G, Hermanson, D. R. Lapidés, P. D and Rittenberg, L.R. (2000), "The Year of the Audit Committee", *Internal Auditor*, PP. 46-56,
- 48) Blue Ribbon Committee (BRC) (1999), "Report and Recommendations of the Blue Ribbon Committee on Improving the Effectiveness of Corporate Audit Committees", *The Business Lawyer*, 54(3), PP. 1067-1095.
- 49) Braiotta, L. (2002), "Corporate Audit Committees; an Approach to Continuous Improvement", *The CPA Journal*, PP. 48-51,
- 50) Bryan, D., Liu, M. C., Tiras, S. L., & Zhuang, Z. (2013), "Optimal Versus Suboptimal Choices of Accounting Expertise on Audit Committees and Earnings Quality", *Review of Accounting Studies*, 18(4), PP. 1123-1158.

- 51) Buallay, A. M., & AlDhaen, E. S. (2018), "The Relationship between Audit Committee Characteristics and the Level of Sustainability Report Disclosure", Paper presented at the Conference on e-Business, e-Services and e-Society
- 52) Cadbury, A. et al. (1992), "Financial Aspects of Corporate Governance", ("The Cadbury Report"). London, UK: The Committee on the Financial Aspect of Corporate Governance ("The Cadbury Committee"). And Gee and Co, Ltd. <http://www.ecgi.org/codes/documents/cadbury.pdf> (accessed 22 July 2005),
- 53) Canadian Securities Administrators (CSA) (2004), "Multilateral Instrument MI 52-110 Audit Committees", Montreal: CSA.
- 54) Carcello, J.V. and Neal, T.L. (2000), "Audit Committee Composition and Auditor Reporting", the Accounting Review, 75(4), PP. 453-467,
- 55) Cascio, W. F., & Aguinis, H. (2005), "Applied Psychology in Human Resource Management".
- 56) Choi, J.-H., Jeon, K.-A., & Park, J.-I. (2004), "The Role of Audit Committees in Decreasing Earnings Management: Korean Evidence", International Journal of Accounting, Auditing and Performance Evaluation, 1(1), PP. 37-60.
- 57) Cohen.R., Hoitash.U., Krishnamoorthy.G.and Wright.A.(2014), "The Effect of Audit Committee Industry Expertise on Monitoring the Financial Reporting Process", Accounting Review, 89,1 , PP. 243-273,
- 58) Collier, P., & Gregory, A. (1999), "Audit Committee Activity and Agency Costs", Journal of Accounting and Public Policy, 18(4-5), PP. 311-332.
- 59) Compernelle, T., & Richard, C. (2018), "The Audit Committee as an Interactive Process: Insights on the AC Chairperson's Power", European Accounting Review, 27(4), PP. 623-647.
- 60) Deloitte, (2017), "Audit Committee Performance Evaluation Self assessment Checklist".
- 61) DeZoort, F. T. (1998), "An Analysis of Experience Effects on Audit Committee Members' Oversight Judgments", Accounting, Organizations and Society, 23(1), PP. 1-21.
- 62) DeZoort, F.T. and Salterio, S.E. (2001), "The Effects of Corporate Governance Experience and Financial Reporting and Audit Knowledge on Audit Committee Members' Judgements", Auditing: A journal of Practice and Theory, 20(2), PP. 31- 47,
- 63) DeZoort, F.T., Hermanson, D.R., Archaibeault, D.S., and Reed, S.A. (2002), "Audit Committee Effectiveness: A Synthesis of the Empirical Audit Committee Literature", Journal of Accounting Literature, 21, PP. 38-75,
- 64) Dhaliwal, D., Naiker, V., & Navissi, F. (2010), "The Association between Accruals Quality and the Characteristics of Accounting Experts and Mix of Expertise on Audit Committees", Contemporary Accounting Research, 27(3), PP. 787-827.
- 65) Ernst & Young. (2002), "Audit Committees: Providing Oversight in Challenging Times", New York, NY,
- 66) Felo,A.J. Krishnamurthy,S. Solieri,S. (2003), "Audit Committee Characteristics and the Perceived Quality of Financial Reporting: An Empirical Analysis".
- 67) Gendron, Y., & Bédard, J. (2006), "On the Constitution of Audit Committee Effectiveness", Accounting, Organizations and Society, 31(3), PP. 211-239.
- 68) Gendron, Y., Bedard, J., & Gosselin, M. (2004), "Getting inside the Black Box: A Field Study of Practices in "Effective" Audit Committees", Auditing: A Journal of Practice & Theory, 23(1), PP. 153-171.
- 69) Ghafran, C., & O'Sullivan, N. (2017), "The Impact of Audit Committee Expertise on Audit Quality: Evidence from UK Audit Fees", The British Accounting Review, 49(6), PP. 578-593.

- 70) Ghafran, C., & Yasmin, S. (2018), "Audit Committee Chair and Financial Reporting Timeliness: A Focus on Financial, Experiential and Monitoring Expertise", *International Journal of Auditing*, 22 (1), PP. 13-24.
- 71) Ghosh, A., Marra, A., & Moon, D. (2010), "Corporate boards, Audit Committees, and Earnings Management: Pre and Post-SOX Evidence", *Journal of Business Finance & Accounting*, 37(9-10), PP. 1145-1176.
- 72) Goddard, A. R., and C. Masters. (2000), "Audit Committees, Cadbury Code and Audit Fees: an Empirical Analysis of UK Companies", *Managerial Auditing Journal*, 15, PP. 358-371.
- 73) Gorshunov, Mikhail & Armenakis, Achilles & Harris, Stanley & Walker, Harvell. (2021), "Quad-qualified Audit Committee Director: Implications for Monitoring and Reducing Financial Corruption", *Journal of Corporate Finance*. 10.1016/j.jcorpfin.2020.101854.
- 74) Habib, A., & Bhuiyan, M. B. U. (2016), "Overlapping Membership on Audit and Compensation Committees and Financial Reporting Quality", *Australian Accounting Review*, 26 (1), PP. 76-90.
- 75) Habiba .A. (2014), "The Relationship between Audit Committees, Corporate Environmental Disclosure, and Environmental Reputation: UK Evidence", *Doctoral Thesis*, Durham University, Electronic Copy available at: <http://ssrn.com>.
- 76) Hambrick, Donald & Misangyi, Vilmos & Park, Chuljin. (2015), "The Quad Model for Identifying a Corporate Director's Potential for Effective Monitoring: Toward a New Theory of Board Sufficiency", *Academy of Management Review*. 40. 323-344. 10.5465/amr.2014.0066.
- 77) Hunton, J., and Rose, J. (2008), "Can Directors' Self-interests Influence Accounting Choices?", *Accounting, Organizations and Society*, Vol. 33, Nos. 7-8, PP. 783-800.
- 78) Kalbers, L. and T. Fogarty (1993), "Audit Committee Effectiveness: An Empirical Investigation of the Contribution of Power Auditing", *Journal of Practice and Theory*, 12:,1, PP. 24-49.
- 79) Kalelkar, R. (2017), "Audit Committee Diligence around Initial Audit Engagement", *Advances in Accounting*, 33, PP. 59-67.
- 80) Kang, Y. J., Trotman, A. J., & Trotman, K. T. (2015), "The Effect of an Audit Judgment Rule on Audit Committee Members' Professional Skepticism: The Case of Accounting Estimates", *Accounting, Organizations and Society*, 46, PP. 59-76.
- 81) Kao, L., & Chen, A. (2020), "How a Pre-IPO Audit Committee Improves IPO Pricing Efficiency in an Economy with little Value Uncertainty and Information Asymmetry", *Journal of Banking & Finance*, 110, 105688.
- 82) Kapkiyai, C., Cheboi, J., & Komen, J. (2020), "Audit Committee Effectiveness and Earnings Management Among Publicly Listed Firms in Kenya", *SEISENSE Journal of Management*, 3(2), PP. 31-44.
- 83) Karamanou, I., & Vafeas, N. (2005), "The Association between Corporate boards, Audit Committees, and Management Earnings Forecasts: An Empirical Analysis", *Journal of Accounting Research*, 43(3), PP. 453-486.
- 84) Karim, K., Robin, A., & Suh, S. (2016), "Board Structure and Audit Committee Monitoring: Effects of Audit Committee Monitoring Incentives and board Entrenchment on Audit Fees", *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 31 (2), PP. 249-276.
- 85) Katmon, N., & Al Farooque, O. (2017), "Exploring the Impact of Internal Corporate Governance on the Relation between Disclosure Quality and Earnings Management in the UK Listed Companies", *Journal of Business Ethics*, 142(2), PP. 345-367

- 86) Khemakhem, H., & Fontaine, R. (2019), "The Audit Committee Chair's Abilities: Beyond Financial Expertise", *International Journal of Auditing*, 23 (3), PP. 457-471. <https://doi.org/10.1111/ijau.12173>
- 87) Knapp, M. C. (1991), "Factors that Audit Committee Members use as Surrogate for Audit Quality", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 10 Spring, PP. 35-52,
- 88) KPMG, (2016), "Audit Committee Self Assessment"
- 89) KPMG. (2002), "KPMG's Audit Committee Quarterly", Fall. New York, NY: KPMG LLP,
- 90) Lai, K. M., Srinidhi, B., Gul, F. A., & Tsui, J. S. (2017), "Board Gender Diversity, Auditor Fees, and Auditor Choice", *Contemporary Accounting Research*, 34(3), PP. 1681-1714.
- 91) Lee, J., & Park, J. (2019), "The Impact of Audit Committee Financial Expertise on Management Discussion and Analysis (MD&A) Tone", *European Accounting Review*, 28 (1), PP. 129-150.
- 92) Liao, C. H., & Hsu, A. W. H. (2013), "Common Membership and Effective Corporate Governance: Evidence from Audit and Compensation Committees", *Corporate Governance: An International Review*, 21 (1), PP. 79-92.
- 93) Liu, G., and Sun, G. (2010), "Director Tenure and Independent Audit Committee Effectiveness", *International Research Journal of Finance and Economics*, Vol. 51, PP. 176-189.
- 94) McMullen, D. A. (1996), "Audit Committee Performance: An Investigation of the Consequences Associated with Audit Committees", *Auditing: Journal of Practice and Theory*, 15, PP. 87-103,
- 95) Morgan, I. (2010), "A Formalised Performance Assessment Process to Improve Audit Committee Performance in South Africa: a Conceptual Exploration", *Southern African Business Review*, 14(2).
- 96) Moses, T. (2016), "The Impact of Audit Committee Size on the Quality of Financial Reporting in Quoted Nigerian Banks", *International Journal of Advanced Academic Research | Social & Management Sciences*, 2, 5, PP. 62-74,
- 97) NASDAQ Stock Market (The) (2004), "Corporate Governance Rules 4200, 4200A, 4350, 4350A, 4351, and 4360 and Associated Interpretative Material", National Commission on Fraudulent Financial
- 98) New York Stock Exchange (NYSE), (2014), "Corporate Governance Guide".
- 99) Noe, R.A., Hollenbeck, J. R., Gerhurt, B & Wright, P.M. (2008), "Human Resource Management: Gaining Competitive Advantage", New York: Mc GrawHill,
- 100) Obermire, K. M., Cohen, J. R., & Zehms, K. M. (2021), "Audit Committee Members' Professional Identities: Evidence from the Field", *Accounting, Organizations and Society*, 101242.
- 101) Oradi, J. and Izadi, J. (2019), "Audit Committee Gender Diversity and Financial Reporting: Evidence from Restatements", *Managerial Auditing Journal*, Vol. 35, No. 1, PP. 67-92
- 102) Pincus, K., Rusbarsky, M. and Won, J. (1989), "Voluntary Formation of Corporate Audit Committees among NASDAQ Firms", *Journal of Accounting & Public Policy*, Vol. 8, No. 4, PP. 239-266,
- 103) Prendergast, C.; Topel, R. (1993), "Discretion and Bias in Performance Evaluation", *European Economic Review*, 37, PP. 355-365,
- 104) Price Waterhouse (1999), "Audit Committees: Best Practices for Protecting Shareholder Interests", Price Waterhouse Coopers. LLP.

- 105) Pucheta-Martinez, M.C. and Fuentes, C.D. (2007), "The Impact of Audit Committee Characteristics on Enhancement of Financial Reporting", *Corporate Governance: An International Review*, 15(6), PP. 1394-1412,
- 106) Qasim, A. (2020), "Examining the Quality of Audit Committee Work: An Empirical Examination of the Determinants of Audit Committee Diligence in the UAE", *Calitatea*, 21(176), PP. 109-111.
- 107) Raadt, A., Warrens, M. J., Bosker, R. J., & Kiers, H. A. L. (2019), "Kappa Coefficients for Missing Data", <https://doi.org/10.1177/0013164418823249>
- 108) Raghunandan K, Read, W. J., & Rama, D. V. (2001), "Audit Committee Composition, Gray Directors, and Interaction with Internal Auditing", *Accounting Horizons*, 15 (2), PP. 105-118.
- 109) Rainsbury, E. A., Bradbury, M.E. and Cahan, S.F. (2008), "Firm Characteristics and Audit Committees Complying with _Best Practice Membership Guidelines", *Accounting and Business Research*, 38(5), PP. 393-408,
- 110) Rainsbury, E. A., Bradbury, M.E. and Cahan, S.F. (2009), "Firm Characteristics and Audit Committees Complying with _Best Practice, Membership Guidelines", *Accounting and Business Research*, 38(5), PP. 393-408,
- 111) Roussy, M., Barbe, O., & Raimbault, S. (2020), "Internal Audit: from Effectiveness to Organizational Significance", *Managerial Auditing Journal*, 35 (2), PP. 322-342.
- 112) Rupley, K., Almer, E., & Philbrick, D. (2011), "Audit Committee Effectiveness: Perceptions of Public Company Audit Committee Members Post-SOX", *Research in Accounting Regulation*, 23(2), PP. 138-144.
- 113) Sandelowski, M., & Barroso, J. (2007), "Handbook for Synthesizing Qualitative Research", Springer Publishing Company.
- 114) Sarac, H., Caliyurt, K., & Kahyaoglu, S. B. (2020), "The Audit Committee Effectiveness", *An Empirical Work on Turkish Financial Industry* 12,
- 115) Sarbanes-Oxley Act of 2002, (2002), "Final Rule for Audit Committee", RELEASE NOS. 33-8220; 34-47654; IC-26001; File No. S7-02-03
- 116) Scarbrough, P., D. Rama, and Reghunandan. (1998), "Audit Committee Composition and Interaction with Internal Auditing: Canadian Evidence", *Accounting Horizons*, PP. 51-62,
- 117) Schmidt, J., & Wilkins, M.S. (2013), "Bringing Darkness to Light: The Influence of Auditor Quality and Audit Committee Expertise on the Timeliness of Financial Statement Restatement Disclosures", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 32 (1), PP. 221-244.
- 118) SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION, (2004), "Corporate Governance Standards", Release No. 34-50298; File No. SR-NYSE-2004-41
- 119) Shepardson, M. L. (2019), "Effects of Individual Task-specific Experience in Audit Committee Oversight of Financial Reporting Outcomes", *Accounting, Organizations and Society*, 74, PP. 56-74.
- 120) Singh, A. K., Aggarwal, A., & Anand, A. K. (2017), "The Impact of Corporate Governance Mechanisms on Earnings Management: A Case of Indian Stock Exchange Listed Companies", *Asia-Pacific Journal of Management Research and Innovation*, 12(3-4), PP. 304-316.
- 121) Smith, R. Sir (2003), "Audit Committees Combined Code Guidance: A Report and Proposed Guidance by an FRC Appointed Group", *Financial Reporting Council: London*,
- 122) Snell, S. A & Bohlander, G. W. (2010), "Managing Human Resources", Thomson Publishing Company.
- 123) Spira, L. F. (1998), "An Evolutionary Perspective on Audit Committee Effectiveness", *Corporate Governance*, Vol. 6 No. 1, PP. 29-38,

- 124) Sultana, N., Cahan, S. F., & Zhang, F. (2017), "Board Sub-committees and Earnings Quality", *International Journal of Corporate Governance*, 8 (3-4), PP. 205-235.
- 125) Sun, J., Lan, J., Liu, G. (2014), "Independent Audit Committee Characteristics and Real Earnings Management", *Managerial Auditing Journal*, Vol. 2, No. 2, PP. 153-172.
- 126) Susanto, Y. K., & Yangrico, K. E. (2020), "Earnings Management: Evaluation of Audit Committee Activity in Indonesia", *Substansi: Sumber Artikel Akuntansi Auditing dan Keuangan Vokasi*, 4(1), PP. 64-77.
- 127) Treadway, J.C., (1987), "Report of the National Commission on Fraudulent Financial Reporting", *National Commission on Fraudulent Financial Reporting*, Washington, DC.
- 128) Turley, S. and Zaman, M. (2004), "Corporate Governance Effects of Audit Committees", *Journal of Management & Governance*, Vol. 8, PP. 305-332.
- 129) Vafeas, N. (2001), "On Audit Committee Appointments", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 20(1), PP. 197-207.
- 130) Vinten, G. (1998), "Corporate Governance: an International State of the Art", *Managerial Auditing Journal*, 8 (3), PP. 11-24.
- 131) Vinten, G., and Lee, C. (1992), "Audit Committees and Corporate Control", *Managerial Auditing Journal*, 13(7), PP. 419-431.
- 132) Wan-Hussin, W. N., Fitri, H., & Salim, B. (2021), "Audit Committee Chair Overlap, Chair Expertise, and Internal Auditing Practices: Evidence from Malaysia", *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 44, 100413.
- 133) Wild, J. J. (1996), "The Audit Committee and Earning Quality", *Journal of Accounting, Auditing and Finance* 11(spring), PP. 247-276.
- 134) Wu, C. Y. H., Hsu, H. H., & Haslam, J. (2016), "Audit Committees, Non-audit Services, and Auditor Reporting Decisions Prior to Failure", *The British Accounting Review*, 48(2), PP. 240-256.
- 135) Wu, J., Habib, A., & Weil, S. (2014), "Audit Committee Members: What Goes on Behind Closed Doors?", *Australian Accounting Review*, 24(4), PP. 321-338.
- 136) Wu, J., Habib, A., and Weil, S. (2010), "Audit Committee Effectiveness from the Perspective of Audit Committee Members in New Zealand", *Working Paper*, Christchurch Polytechnic Institute of Technology, Auckland University of Technology and Lincoln University.
- 137) Wu, J., Habib, A., Weil, S., & Wild, S. (2018), "Exploring the Identity of Audit Committee Members of New Zealand Listed Companies", *International Journal of Auditing*, 22(2), PP. 164-184.
- 138) Xie, B., Davidson III, W. N., & DaDalt, P. J. (2003), "Earnings Management and Corporate Governance: the Role of the board and the Audit Committee", *Journal of Corporate Finance*, 9(3), PP. 295-316.
- 139) Yang, J. S. & Krishnan, J. (2005), "Audit Committees and Quarterly Earnings Management", *International Journal of Auditing*, Vol. 9, No. 3, PP. 201-19.
- 140) Zacharias, C. A. (2000), "New Rules, New Responsibilities", *Journal of Accountancy* (August), pp. 53-55.
- 141) Zaman, M., & Sarens, G. (2013), "Informal Interactions between Audit Committees and internal Audit Functions", *Managerial Auditing Journal*, 28 (6), PP. 495-515.
- 142) Zaman, M., Hudaib, M., & Haniffa, R. (2011), "Corporate Governance Quality, Audit Fees and Non-audit Services Fees", *Journal of Business Finance & Accounting*, 38(1-2), PP. 165-197.

یادداشت‌ها

- 1 Gorshunov et al
- 2 DeZoort et al
- 3 Hambrick et al
- 4 Cascio & Aguinis
- 5 Arnold & Feldman
- 6 Prendergast & Topel
- 7 Noe et al
- 8 Snell & Bohlander
- 9 Wo et al
- 10 Public Company Accounting Oversight Board
- 11 Sandelowski and Barroso
- 12 Critical Appraisal Skills Programme Rubric
- 13 Sarbanes Oxley Act
- 14 Blue Ribbon Committee
- 15 Securities and Exchange Commission
- 16 Raghounandan et al
- 17 Rupley et al
- 18 Archambeault & DeZoort
- 19 Ghosh et al
- 20 Ghafran & Yasamin
- 21 Kapkiyay et al
- 22 Beasley et al
- 23 Sheperdson
- 24 Al-okaily & Ben Yusef
- 25 Collier & Gregory
- 26 Batwah et al
- 27 Obermier et al
- 28 Zaman et al
- 29 Sarens et al
- ۳۰ Kalbers & fogarti
- 31 Karmanou & Vafeas
- 32 Oradi & Izadi
- 33 Schmidt & Wilkins
- 34 Sultana et al
- 35 Alhababsah & Yekini
- 36 Buallay et al
- 37 Rainsbury et al
- 38 Management discussion and analysis

Abstract

Developing Framework for Evaluating the Performance of the Audit Committee Using the Meta-combination Method

Jafar Babajani¹

Ghasem Bulu²

Vajhollah Ghorbanizadeh³

Alireza Javadipour⁴

Received: 23 / September / 2022

Accepted: 24 / November / 2022

Abstract

The audit committee plays an important role in implementing the corporate governance system, and evaluating its performance is essential to determine the improvement of activities and increase its efficiency and effectiveness. Due to the lack of a clear framework for evaluating the performance of the audit committee in Iran, the present study has tried to provide a systematic framework for evaluating the performance of the audit committee. The present study is considered as a development research in terms of purpose and for conducting research, the qualitative research method has been used and among the qualitative research methods, the meta-combined method has been used. In order to achieve the objectives of the research, research conducted over a period of 30 years (1993 to 2022) and 513 articles were reviewed and finally 76 articles that received the necessary points has been analyzed using the Sandelsky and Barroso meta-combination method. The research findings provide 95 indicators, 15 components and 3 dimensions to evaluate the performance of the audit committee. Finally, using Shannon entropy method, the level of support of previous research findings from the present research findings is determined and also suggestions for future research are presented.

Keywords: Audit committee, performance evaluation, effectiveness and efficiency of the audit committee

1- Department of Accounting, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran. Corresponding Author.

E-mail: jafar.babajani@gmail.com

2- Department of Accounting, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran.

E-mail: ghblue20@yahoo.com

3- Department of Governmental Management, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran.

E-mail: ghorbanizadeh@atu.ac.ir

4- Department of Accounting, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran.

E-mail: alirezajavadipour@yahoo.com

